

Lakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi pakkokeinolain ja esitutkintalain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi pakkokeinolain ja esitutkintalain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi (HE 217/2022 vp): Asia on saapunut lakivaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty perustuslakivaliokuntaan ja hallintovaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Eduskunta-aloitteet

Esityksen yhteydessä valiokunta on käsitellyt seuraavat aloitteet:

- Lakialoite LA 91/2020 vp Marko Kilpi kok ym. Lakialoite laiksi pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n muuttamisesta
- Lakialoite LA 57/2021 vp Jari Kinnunen kok ym. Lakialoite laiksi pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n muuttamisesta

Lausunnot

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:

- hallintovaliokunta HaVL 37/2022 vp
- perustuslakivaliokunta PeVL 98/2022 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- lainsäädäntöneuvos Lauri Rautio, oikeusministeriö
- erityisasiantuntija Katja Repo, oikeusministeriö
- lainsäädäntöneuvos Marko Meriniemi, sisäministeriö
- esittelijäneuvos Mikko Eteläpää, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
- esittelijäneuvos Juha Haapamäki, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
- valtioneuvoston oikeuskansleri Tuomas Pöysti, Oikeuskanslerinvirasto
- esittelijäneuvos Juho Lehtimäki, Oikeuskanslerinvirasto
- oikeusneuvos Pekka Koponen, korkein oikeus
- käräjätuomari Johanna Nevalainen, Helsingin käräjäoikeus
- valtionsyyttäjä Heidi Savurinne, Syyttäjälaitos

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

- poliisitarkastaja Kari Siivo, Poliisihallitus
- rikostarkastaja Kimmo Sainio, Helsingin poliisilaitos
- rikostarkastaja Heidi Björk, keskusrikospoliisi
- asianajaja Jussi Sarvikivi, Suomen Asianajajaliitto
- professori Sakari Melander
- professori Matti Tolvanen

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Tuomioistuinvirasto
- Rikosseuraamuslaitos
- Ulosottolaitos
- Rajavartiolaitos
- suojelupoliisi
- Tulli
- Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- Rikosuhripäivystys
- Suomen Journalistiliitto ry
- Tietoliikenteen ja tietotekniikan keskusliitto FiCom ry
- Uutismedian liitto ry

HALLITUKSEN ESITYS JA EDUSKUNTA-ALOITTEET

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi pakkokeinolakia, esitutkintalakia ja eräitä niihin liittyviä lakeja. Pakkokeinolainsäädäntöä koskevien muutosten tarkoituksena on ensinnäkin selventää pakkokeinolain ja muun pakkokeinoasioita sääntelevän lainsäädännön sellaisia säännöksiä, jotka ovat käytännössä osoittautuneet epäselviksi tai tulkinnanvaraisiksi. Tarkoituksena on myös tehostaa pakkokeinoasioiden käsittelyä siltä osin kuin tämä voidaan tehdä vaarantamatta käsittelyn kannalta olennaisia perusoikeusintressejä. Lisäksi ehdotetaan tehtäväksi useita pakkokeinon kohteena olevan henkilön perusoikeussuojaa vahvistavia muutoksia, jotka perustuvat voimassa olevasta sääntelystä erityisesti laillisuusvalvonta- ja oikeuskäytännössä esiin nousseisiin seikkoihin.

Kiinni otetun, pidätetyn ja tutkintavangin yhteydenpidon rajoittamista koskevaa sääntelyä ehdotetaan uudistettavaksi selventämällä yhteydenpitorajoitusten alaa ja niiden valvontaa koskevia vastuita. Lisäksi ehdotetaan, että edellytettäisiin erityisen painavia syitä sellaisille yhteydenpitorajoituksille, jotka koskevat yhteydenpitoa nimeämättömään joukkoon henkilöitä. Matkustuskieltoa koskevan sääntelyn osalta ehdotetaan tarkennuksia erityisesti matkustuskieltopäätöksen sisällön muuttamista, kiellon voimassaoloa ja kiellon rikkomista koskeviin säännöksiin.

Salaisten pakkokeinojen osalta ehdotetaan muun ohessa, että telekuuntelua saisi käyttää nykyistä useamman rikoksen selvittämisessä ja että lupaa telekuuntelulle tai -valvonalle ei enää jatkossa lähtökohtaisesti rajoitettaisi vain tiettyihin luvan hakemisen hetkellä tiedossa oleviin teleosoitteisiin tai telepäätelaitteisiin. Muutamien muidenkin salaisten pakkokeinojen osalta ehdotetaan muutoksia pakkokeinojen käytön edellytyksiin. Lisäksi ehdotetaan ylimääräisen tiedon käytön

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

mahdollistamista nykyistä useammin sekä turhan ylimääräisen tiedon hävittämisen mahdollistamista nykyistä aikaisemmin.

Esitutkintalain osalta ehdotetaan ensinnäkin laajennettavaksi esitutkintalain mukaisen edunvalvojan määräämisen mahdollisuutta muihinkin alle 18-vuotiaisiin kuin asianosaisiin. Myös mahdollisuutta käyttää esitutkinnassa videotallenteeseen tai siihen rinnastettavaan muuhun kuva- ja äänitallenteeseen tallennettua kuulustelua todisteena oikeudenkäynnissä laajennettaisiin. Lisäksi esitutkintalakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että niin sanottujen putkakuolemien esitutkinnassa syyttäjät toimisi aina tutkinnanjohtajana, kun epäillään poliisin palveluksessa olevan henkilön syyllistyneen rikokseen.

Syyttäjän vaitiolo-oikeutta laajennettaisiin siten, että jatkossa kaikilla syyttäjillä olisi vastaava vaitiolo-oikeus kuin tutkinnanjohtajana toimivilla syyttäjillä sekä syyttäjillä heidän vahvistaessaan eurooppalaisen tutkintamääräyksen. Vaitiolo-oikeuden piiriin kuuluvat tiedot koskisivat luottamuksellisesti tietoja antaneen henkilön henkilöllisyyttä sekä taktisia ja teknisiä menetelmiä.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan noin puolen vuoden kuluttua siitä, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

Lakialoitteet

Lakialoitteessa LA 91/2020 vp ehdotetaan pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n 2 momentin muuttamista siten, että ylimääräistä tietoa saisi käyttää rikoksen selvittämisessä myös, jos tieto koskee huumausainerikosta.

.Lakialoitteessa LA 57/2021 vp ehdotetaan pakkokeinolain 10 luvun 3 §:ää muutettavaksi siten, että esitutkintaviranomaiselle voitaisiin antaa lupa kohdistaa telekuuntelua rikoksesta epäillyn hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen myös törkeän ampuma-aserikoksen esitutkinnassa.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Yleistä

Esityksessä on kyse pakkokeinolain (806/2011), esitutkintalain (805/2011) ja eräiden niihin liittyvien lakien muuttamisesta. Esityksestä ilmi käyvin tavoin pakkokeinolainsäädäntöä koskevien muutosten tarkoituksena on ensinnäkin selvittää pakkokeinolain ja muun pakkokeinoasioita sääntelevän lainsäädännön sellaisia säännöksiä, jotka ovat käytännössä osoittautuneet epäselviksi tai tulkinnanvaraisiksi. Tarkoituksena on myös tehostaa pakkokeinoasioiden käsittelyä siltä osin kuin tämä voidaan tehdä vaarantamatta käsittelyn kannalta olennaisia perusoikeusintressejä. Lisäksi ehdotetaan tehtäväksi useita pakkokeinon kohteena olevan henkilön perusoikeussuojaa vahvistavia muutoksia, jotka perustuvat voimassa olevasta sääntelystä erityisesti laillisuusvalvonta- ja oikeuskäytännössä esiin nousseisiin seikkoihin.

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

Eräitä keskeisiä esityksen ehdotuksia ovat muun muassa kiinni otetun, pidätetyn ja tutkintavan-
gin yhteydenpidon rajoittamista koskevan sääntelyn uudistaminen sekä matkustuskieltoa koske-
van sääntelyn tarkentaminen.

Salaisten pakkokeinojen osalta ehdotetaan muun ohessa, että telekuuntelua saa jatkossa käyttää
nykyistä useamman rikoksen selvittämisessä, kun törkeä pahoinpitely, törkeä tietoliikenteen häi-
rintä ja törkeä tietojärjestelmän häirintä ja törkeä ampuma-aserikos lisään telekuuntelun käyt-
töedellytyksiä koskeviksi perusterikoksiksi. Lupaa telekuuntelulle tai -valvonnalle ei enää jatkos-
sa lähtökohtaisesti rajoiteta vain tiettyihin luvan hakemisen hetkellä tiedossa oleviin teleosoittei-
siin tai telepäätelaitteisiin. Muutamien muidenkin salaisten pakkokeinojen osalta ehdotetaan
muutoksia pakkokeinojen käytön edellytyksiin. Lisäksi ehdotetaan ylimääräisen tiedon käytön
mahdollistamista nykyistä useammin sekä turhan ylimääräisen tiedon hävittämisen mahdollista-
mista nykyistä aikaisemmin.

Esitutkintalain osalta ehdotetaan ensinnäkin laajennettavaksi esitutkintalain mukaisen edunval-
vojan määräämisen mahdollisuutta muihinkin alle 18-vuotiaisiin kuin asianosaisiin. Myös mah-
dollisuutta käyttää esitutkinnassa videotallenteeseen tai siihen rinnastettavaan muuhun kuva- ja
äänitallenteeseen tallennettua kuulustelua todisteena oikeudenkäynnissä laajennetaan. Lisäksi
esitutkintalakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että niin sanottujen putkakuolemien esitutkinnas-
sa syyttäjää toimii aina tutkinnanjohtajana, kun epäillään poliisin palveluksessa olevan henkilön
syyllistyneen rikokseen.

Syyttäjän vaitiolo-oikeutta laajennetaan esityksen mukaan siten, että jatkossa kaikilla syyttäjillä
on vastaava vaitiolo-oikeus kuin tutkinnanjohtajana toimivilla syyttäjillä sekä syyttäjillä heidän
vahvistaessaan eurooppalaisen tutkintamääräyksen. Vaitiolo-oikeuden piiriin kuuluvat tiedot
koskevat luottamuksellisesti tietoja antaneen henkilön henkilöllisyyttä sekä taktisia ja teknisiä
menetelmiä.

Esitys sisältää myös lukuisia muita tarkistusehdotuksia lainsäädäntöön.

Pakkokeinolaki (806/2011) ja esitutkintalaki (805/2011) tulivat voimaan vuoden 2014 alussa.
Lait on pääosin valmisteltu vuosina 2007—2010 (oikeusministeriön komiteamietintö 2009:2 ja
HE 222/2010 vp). Nyt käsiteltävä hallituksen esitys perustuu pakkokeinolainsäädännön osalta
oikeusministeriön 10.7.2020 asettaman työryhmän mietintöön (OMML 2022:1), jonka tehtävänä
oli tarkastella pakkokeinolain muutostarpeita. Esitutkintalain ja muuta rikosprosessilainsäädän-
töä koskevien muutosten osalta esitys perustuu oikeusministeriön 27.5.2020 asettaman rikospro-
sessin tehostamista koskevan työryhmän mietintöön (OMML 2022:14).

Lakivaliokunta pitää asianmukaisena, että pakkokeinolain, esitutkintalain ja niihin liittyvien la-
kien toimivuutta on arvioitu ja esitetty tarvittavia tarkistuksia. Valiokunta toteaa, että nyt käsitel-
tävä hallituksen esitys on lähtökohtaisesti huolellisesti ja perusteellisesti valmisteltu. Hallituksen
esityksen ja saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoi-
tuksenmukaisena ja puoltaa siihen sisältyviä lakiehdotuksia jäljempänä selostetuin huomioin ja
muutosehdotuksin.

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

Valiokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että poliisilain muuttamista koskevasta hallituksen esityksestä (HE 275/2022 vp, s. 3) ilmi käyvin tavoin myös voimassa oleva poliisilaki (872/2011) on tullut voimaan 1.1.2014 samaan aikaan esitutkintalain ja pakkokeinolain kanssa ja mainitut lait on aikanaan valmisteltu samassa esitutkinta- ja pakkokeinokomiteassa. Lakivaliokunta onkin poliisilain muuttamista koskevasta hallituksen esityksestä antamassaan lausunnossa (LaVL 32/2022 vp) kiinnittänyt huomioita poliisilain ja pakkokeinolain sääntelyä koskevaan liityntään ja esittänyt hallintovaliokunnalle, että hallintovaliokunta huomioi poliisilakia koskevan esityksen (HE 275/2022 vp) ja erityisesti sen salaisia tiedonhankintakeinoja koskevan 5 luvun sääntelyn osalta tavoitteen siitä, että mainittu sääntely perustuu jatkossakin pakkokeinolain 10 luvun sääntelyyn.

Hallintovaliokunta on antanut nyt käsiteltävästä esityksestä lausunnon (HaVL 37/2022 vp). Hallintovaliokunta pitää etenkin pakkokeinosäännöksiä selkeyttäviä ja prosessia tehostavia muutoksia kannatettavina valiokunnan lausunnossaan esittämin huomioin. Myös perustuslakivaliokunta on antanut esityksestä lausunnon (PeVL 98/2022 vp). Perustuslakivaliokunnan huomioita käsitellään jäljempänä yksittäisten kysymysten yhteydessä.

Lakivaliokunta kiinnittää seuraavassa huomiota eräisiin esityksen keskeisiin kysymyksiin.

Kirjallinen pidättämispäätös

Esityksessä ehdotetaan pakokeinolain (1. lakiehdotus) pidättämisestä ilmoittamista koskevan 2 luvun 10 §:n tarkistamista siten, että pykälään lisätään uusi 3 momentti, jonka mukaan pidättämisestä on tehtävä kirjallinen päätös, jossa lyhyesti mainitaan tiedot rikoksesta, josta pidätettyä epäillään, ja pidättämisen peruste. Pidättämistä koskevasta päätöksestä on ilman aiheutonta viivytystä toimitettava jäljennös pidätetylle.

Esityksen perusteluista (HE, s. 11) ilmenevin tavoin pidättämispäätöksen sisällöstä ei voimassa olevassa laissa ole sääntelyä. Pidättäminen on varsin voimakas pakkokeino, joka kohdistuu pidättämisen kohteena olevan henkilön vapauteen. Pidättämistä koskevaan päätökseen viitataan kuitenkin nykyisissä pakkokeinolain säännöksissä (2 luvun 10 ja 16 §). Pakkokeinolakiin jo nykyisellään sisältyy erillinen säännös myös vangitsemispäätöksestä. Näin ollen valiokunta katsoo olevan perusteltua, että myös pidättämistä koskevasta päätöksestä otetaan lakiin esityksessä ehdotetuvin tavoin säännös, josta käy ilmi muun muassa se, mitä tietoja päätöksen tulee sisältää.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on noussut esiin kysymys pidättämispäätöksen sisällön laajuudesta. Myös hallintovaliokunta on esityksestä antamassaan lausunnossa (HaVL 37/2022 vp, s. 3) kiinnittänyt huomiota siihen, ettei pidättämistä koskevalta päätökseltä voida käytännössä edellyttää vastaavaa yksityiskohtaisuutta kuin vangitsemisvaatimukselta eivätkä sen perustelut voi olla yhtä laajat. Hallintovaliokunta toteaa lausunnossaan, että pidättämistä koskeva päätös tehdään usein melko aikaisessa vaiheessa esitutkintaa, mikä jo käytännössä rajoittaa päätökseen kirjattavien seikkojen laajuutta. Hallintovaliokunnan mukaan liian yksityiskohtaisten tietojen kirjaaminen pidättämispäätökseen voi haitata alkuvaiheessa olevaa esitutkintaa ja näin ollen rikoksen selvittämistä. Hallintovaliokunta esittää lausunnossaan lakivaliokunnan harkittavaksi, tulisi-ko pykälä edellä mainituista syistä säilyttää nykyisellään.

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

Lakivaliokunta pitää edellä selostettuja perustelujen laajuuteen liittyviä huomioita merkityksellisinä ja korostaa, ettei pidättämispäätökseen kirjattavilta tiedoilta voida edellyttää samanlaista yksityiskohtaisuutta kuin vangitsemispäätöksessä. Edellä todetuin tavoin pidättämistä koskeva päätös tehdään kuitenkin usein melko aikaisessa vaiheessa esitutkintaa, mikä jo käytännössä rajoittaa päätökseen kirjattavien seikkojen laajuutta. Lakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että ehdotettu 2 luvun 10 §:n 3 momentti vastaa muotoilultaan voimassa olevan pakkokeinolain 3 luvun 10 §:n säännöstä vangitsemispäätöksestä, jossa myös edellytetään nimenomaan lyhyesti ilmoitettavan tiedot epäilystä rikoksesta ja vangitsemisen peruste. Valiokunta kuitenkin korostaa, että ehdotetun säännöksen yksityiskohtaisten perustelujen mukaan (HE, s. 106) päätökseen sisältyvät tiedot tulee "lähtökohtaisesti" kirjata vastaavassa laajuudessa kuin vangitsemista koskevassa päätöksessä.

Ollennaista on huomioida sekä pidättämisen yleiset että erityiset edellytykset. Näin ollen eroavaisuudet vangitsemista koskevaa päätöstä tehtäessä käytettävissä oleviin tietoihin on siten esityksessä huomioitu. Hallintovaliokunnan lakivaliokunnan harkittavaksi esittämä ajatus siitä, pitäisikö pykälä säilyttää nykyisellään merkitsi sitä, että pidättämistä koskevan päätöksen sisällöstä ei edelleenkään olisi lainkaan sääntelyä, vaikka pidättämistä koskevaan päätökseen viitataan muissa pakkokeinolain säännöksissä. Ehdotettua säännöstä voidaan myös hallintovaliokunnankin lausunnossa todetuin tavoin (HaVL 37/2022 vp, s. 3) pitää pidätetyn oikeusturvan kannalta perusteltuna. Myös valtaosa valiokunnan kuulemista asiantuntijoista on pitänyt ehdotettua säännöstä varsin perusteltuna. Edellä selostetun ja saamansa selvityksen valossa lakivaliokunta pitää ehdotettua 1. lakiehdotuksen 2 luvun 10 §:n 3 momentin säännöstä asianmukaisena.

Yhteydenpidon rajoittaminen

Esityksessä ehdotetaan tarkistettavaksi yhteydenpidon rajoittamista koskevan pakkokeinolain 4 luvun sääntelyä (1. lakiehdotus, 4 luku). Yhteydenpidon rajoittamisen edellytyksiä koskevan 4 luvun 1 §:ää ehdotetaan muutettavaksi ensinnäkin siten, että yhteydenpidon rajoittamisen edellytykset ja sen kattama henkilöryhmä samoin kuin yhteydenpidon rajoittamisen edellytyksenä aina oleva välttämättömyysvaatimus jatkossa käy kokonaisuudessaan ilmi yhdestä pykälästä. Luvun 2 § puolestaan koskee yhteydenpitorajoituksen sisältöä ja yhteydenpidon valvontaa. Muilta osin luvun rakenne säilyy entisellään.

Pakkokeinolain 4 luvun 1 §:n 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi rajausta siitä, että momentin mukainen kiinni otetun, pidätetyn tai tutkintavangin yhteydenpidon rajoitus voi kohdistua vain tiettyyn muuhun henkilöön. Lisäyksen johdosta nämä henkilöt tulee nimetä. Valiokunnalla ei ole huomauttamista 1 momentin osalta.

Pykälän 2 momentti koskee tilannetta, jossa yhteydenpitoa voidaan rajoittaa nimeämättä henkilöitä, joihin yhteydenpitoa rajoitetaan. Näin voidaan menetellä erityisen painavista syistä. Yhteydenpitoa voidaan näissä tilanteissa rajoittaa yleisesti muiden vapautensa menettäneiden ja muiden henkilöiden kanssa. Momentissa tarkoitettu yhteydenpitorajoitus on esityksen mukaan voimassa enintään 60 päivän ajan vapaudenmenetyksen alkamisesta. Tuomioistuimien voi kuitenkin pidättämiseen oikeutetun virkamiehen viimeistään viikkoa ennen määräajan päättymistä tekemästä pyynnöstä pidentää tätä aikaa enintään 30 päivällä kerrallaan.

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on esitetty erisuuntaisia näkemyksiä siitä, tuleeko 2 momentissa tarkoitettujen henkilöitä nimeämättä tapahtuvan yhteydenpitorajoituksen edellytyksenä olla esityksessä ehdotetuilla tavoin erityisen painava syy vai tulisiko edellytyksenä olla ehdotettua matalampi. Samoin asiantuntijakuulemisessa on esitetty erisuuntaisia näkemyksiä 2 momentissa tarkoitettujen yhteydenpitorajoituksen 60 päivän aikarajasta. Osa asiantuntijoista on katsonut, että aikarajan tulisi olla pidempi, esimerkiksi 120 päivää, ja toisaalta on esitetty arvioitavaksi, että aikaraja olisi lyhyempi, esimerkiksi 30 päivää.

Yhteydenpitorajoitukseen liittyviä seikkoja on käsitelty esityksessä perusteellisesti (HE, s. 14—16, 145—146).

Hallintovaliokunta on esityksestä antamassaan lausunnossa (HaVL 37/2022 vp, s. 3—4) pitänyt välttämättömänä, että yhteydenpitoa voidaan jatkossakin nykyiseen tapaan rajoittaa myös nimeämättä henkilöitä, joihin yhteydenpitoa rajoitetaan. Hallintovaliokunta on kiinnittänyt huomioita myös henkilöä nimeämättä tapahtuvan yhteydenpitorajoituksen edellytykseen eikä pidä perusteltuna, että kynnys yleisten yhteydenpitorajoitusten määrittämiseen nousee merkittävästi nykyisestä. Hallintovaliokunta on kiinnittänyt huomiota myös edellä mainittuun 60 päivän aikarajaan todeten sitä pidetyn hallintovaliokunnan asiantuntijakuulemisessa melko lyhyenä. Edelleen valiokunta on todennut, että yhteydenpidon rajoittamisen sisällön ja keston arvioinnissa on syytä ottaa huomioon selvitettävänä olevan rikoksen vakavuus ja siihen liittyvä selvittämisen intressi, esitutkinna vaihe sekä mahdollinen liittyminen järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Valiokunta on kiinnittänyt lakivaliokunnan huomiota näihin näkökohtiin ja esittänyt lakivaliokunnan harkittavaksi, että yhteydenpidon rajoittamista koskeva sääntely säilytetään nykyisellään.

Perustuslakivaliokunta on esityksestä antamassaan lausunnossa (PeVL 98/2022 vp, s. 3) katsonut, että yhteydenpidon rajoittaminen yleisesti muodostaa syvälleikävän puuttumisen yksityiselämän suojaan. Perustuslakivaliokunta on kuitenkin korostanut, että yhteydenpidon rajoittaminen yleisesti olisi esityksen perusteella mahdollista vain erityisen painavista syistä, ja katsonut osin tämän johdosta, että sääntely ei kokonaisuutena arvioiden muodostu ongelmalliseksi perustuslain 10 §:n kannalta. Perustuslakivaliokunta on tästä huolimatta edellyttänyt lakivaliokunnan arvioivan sitä, voidaanko henkilöpiiri, johon pidettävää yhteyttä rajoitus koskee, määritellä ja voidaanko rajoituksen kesto lyhentää ja sille säätää enimmäiskesto.

Lakivaliokunta korostaa eduskunnan hallintovaliokunnan tätä koskevan huomion johdosta, että yhteydenpitoa voidaan esityksen johdosta jatkossakin rajoittaa myös nimeämättä henkilöitä, joihin yhteydenpitoa rajoitetaan.

Saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että yhteydenpidon rajoittamisen käyttöä ei voimassa olevassa laissa tai esityksessä yleisesti sidota selvitettävänä olevan rikoksen vakavuustasoon, joten yhteydenpidon rajoittamisen yleisiä käyttöedellytyksiä koskeva säännös ei vielä itsessään ilmennä suhteellisuusperiaatetta. Valiokunnan saamassa selvityksessä on tuotu esiin se, että yhteydenpidon rajoitus laajaan, nimeämättömään joukkoon henkilöitä sisältää varsin voimakkaan puuttumisen rajoituksen kohteena olevan henkilön perus- ja ihmisoikeuksiin (ks. myös KKO 2021:58). Käytännössä rajoitus voi tarkoittaa ympärivuorokautista yksin olemista. Myös perustuslakivaliokunta on edellä todetuilla tavoin katsonut, että yleistä yh-

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

ytymdenpidon rajoittamista koskeva erityisen painavan syyn edellytys on perusteena sille, että sääntely ei muodostu ongelmalliseksi perustuslain 10 §:n kannalta.

Edellä selostetun sekä valiokunnan saaman selvityksen valossa on valiokunnan näkemyksen mukaan perusteltua, että laaja yhtymdenpidon rajoitus on mahdollista asettaa vain erityisen painavien syiden tätä edellyttäessä erotuksena tiettyihin, yksilöityihin henkilöihin kohdistettavasta yhtymdenpidon rajoituksesta.

Lakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että erityisen painavien syiden sisältöä on tarkasteltu perusteellisesti pykälän säännöskohtaisissa perusteluissa. Esityksen (HE, s. 107—108) mukaan tässä harkinnassa tulisi kiinnittää huomiota muun ohessa rikoksen vakavuuteen, kyseisen rikoskokonaisuuden erityispiirteisiin, tutkinnan vaiheeseen, nimeämisen mahdottomuuteen käytännössä sekä siihen, jos kyseisessä rikoskokonaisuudessa olisi erityisen painavia syitä olla saattamatta rikoksesta epäillyn tietoon muita asiaan liitettyjä henkilöitä. Lakivaliokunta siten arvioi, että hallintovaliokunnan esiin nostamat yhtymdenpidon rajoittamisen sisällön ja keston arvioinnissa käytettävät kriteerit on jo huomioitu esityksessä.

Rajoituksen 60 päivän määräajan osalta valiokunta viittaa esityksen perusteluissakin (HE, s. 16) todettuun seikkaan siitä, että tarpeen varsinkin nimeämättömään joukkoon kohdistuville yhtymdenpidon rajoituksille voidaan arvioida olevan suurin tutkinnan alkuvaiheessa. Perus- ja ihmisoi-keuksien rajoituksia koskevan sääntelyn on toisaalta oltava täsmällistä ja tarkkarajaista, mikä puoltaa ehdotettua ratkaisua säättää nimeämättömään joukkoon kohdistuville yhtymdenpitorajoituksille lain tasolla tarkka määräaika, jonka jälkeen rajoitusta voidaan tarvittaessa jatkaa 30 päivää kerrallaan asian uudelleen tarkasteluun perustuen.

Lakivaliokunnan asiantuntijakuulemisissa on esitetty sekä kannanottoja sen puolesta, että määräaika tulisi pidentää tai siitä tulisi luopua kokonaan että näkemys siitä, että määräajan lyhentämistä voisi olla perusteltua harkita. Lisäksi lausunnonantajien valtaosan voidaan arvioida hyväksyvän ehdotetun määräajan.

Myös eduskunnan hallintovaliokunnan ja perustuslakivaliokunnan esitystä koskevissa lausunnoissa asiasta on esitetty edellä todetuin tavoin erisuuntaisia näkemyksiä. Hallintovaliokunta on edellä todetun mukaisesti pitänyt välttämättömänä, että yhtymdenpitoa voidaan jatkossakin nykyiseen tapaan rajoittaa myös nimeämättä henkilöitä, joihin yhtymdenpitoa rajoitetaan. Perustuslakivaliokunta taas on edellyttänyt lakivaliokunnan arviota ensinnäkin siitä, voidaanko henkilöpiiri, johon pidettävää yhteyttä rajoitus koskee, määritellä. Lakivaliokunnan näkemyksen mukaan hallintovaliokunnan edellyttämä, myös nykyisen kaltaiset laajat yhtymdenpitorajoitukset mahdollistava sääntelymalli on ristiriidassa perustuslakivaliokunnan toivoman henkilöpiirin määrittelyyn perustuvan sääntelymallin kanssa. Lakivaliokunta korostaa, että hallintovaliokunnan lisäksi lukuisat asiasta lausuneet asiantuntijatahot ovat pitäneet välttämättömänä mahdollisuutta määrätä yhtymdenpitorajoituksia myös nimeämättä henkilöitä, joihin yhtymdenpitoa rajoitetaan. Vastavasti hallintovaliokunnan kannan ja saatujen asiantuntijalausuntojen perusteella nimeämättömiin henkilöihin kohdistuvan yhtymdenpitorajoituksen määräajan lyhentämiselle tai enimmäiskestolle on voimakasta vastustusta. Useammat asiasta lausuneet tahot ovat pikemminkin katsoneet, että määräaika ei tulisi lainkaan olla tai että sen tulisi olla merkittävästi pidempi. Lakivaliokunta katsoo, että esityksessä ehdotettua ratkaisua voidaan edellä sanotun johdosta pitää tässä suhteessa ta-

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

sapainoisena ja oikeasuhtaisena ratkaisuna myös ottaen huomioon perustuslakivaliokunnan asiasta lausuma.

Hallituksen esityksessä esitetyn ja saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta katsoo, että esityksen 1. lakiehdotuksen 4 luvun 1 §:n 2 momentissa ehdotetut ratkaisut nimeämättömään joukkoon kohdistuvan yhteydenpidon rajoituksen ja sen määräajan osalta ovat kokonaisuutena arvioiden asianmukaiset ja perustellut. Ehdotettu sääntely on tältä osin tasapainoinen huomioon ottaen toisaalta yhteydenpidon rajoitusten määrittämisen taustalla olevat käytännön tarpeet ja toisaalta varsin voimakkaan puuttumisen rajoituksen kohteena olevan henkilön perusoikeuksiin.

Esityksen sisältämän 1. lakiehdotuksen 4 luvun 2 § koskee yhteydenpidon rajoituksen sisältöä. Perustuslakivaliokunta kiinnittää esityksestä antamassaan lausunnossa (PeVL 98/2022 vp, s. 2—3) huomiota pakkokeinolain 4 luvun 2 §:n sääntelyyn, jonka mukaan yhteydenpidon rajoittaminen kattaa lähtökohtaisesti kirjeenvaihdon, puhelimen käytön, tapaamiset ja muun yhteydenpidon tai yhdessäolon. Tuomioistuimien voi määrätä, että yhteydenpito sallitaan yhdellä tai useammalla yhteydenpitotavalla. Perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan perusoikeuksien rajoittamisen välttämättömyyden ja oikeasuhtaisuuden kannalta perustellumpaa olisi, ettei lähtökohtana olisi kaikkien yhteydenpitotapojen kuuluminen rajoituksen piiriin, vaan yhteydenpitorajoitusta koskevassa päätöksessä mainittaisiin erikseen, mitä yhteydenpitotapoja rajoitus koskee.

Lakivaliokunta toteaa, että esityksessä on ehdotettu tuomioistuimelle mahdollisuutta sallia yhteydenpito rajoituksesta huolimatta yhdellä tai useammalla yhteydenpitotavoista siksi, että yhteydenpitoon kohdistetut rajoitukset varmasti rajoittaisivat vain täysin välttämättömiin. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan oletettavana ei kuitenkaan voida pitää, että tällaista kovinkaan usein pidettäisiin mahdollisena, jos yhteydenpidon rajoittaminen ylipäättään katsottaisiin välttämättömäksi. Voidaan arvioida, että yhteydenpidon valvonta sillä tavalla, että yhteydenpito ei sisällä mitään riskiä myös tutkintaa häiritsevän tiedon välittymisestä, on haasteellista. Siksi voidaan arvioida, että yhteydenpidon rajoittamisen ollessa välttämätöntä päädyttäisiin käytännössä tyydyttävästi siihen, että yhteydenpito kiellettäisiin kaikilla tavoilla.

Lakivaliokunta pitää tämän johdosta perustuslakivaliokunnan esitystä koskevassa lausunnossa sanotusta huolimatta perusteltuna esityksen lähtökohtaa, jonka mukaan tilanteissa, joissa yhteydenpidon rajoittamista pidetään välttämättömänä, rajoitetaan sitä lähtökohtaisesti kaikilla yhteydenpitotavoilla. Perustuslakivaliokunnan ehdottama sääntelymalli voisi häivyttää tätä pääsääntöä ja vaarantaa sen esityksen keskeisen tavoitteen, että yhteydenpitorajoituksen sisällöstä säädetään tarkkarajaisesti lain tasolla. Perustuslakivaliokunnan lausunnossa esitettyjen välttämättömyyttä ja oikeasuhtaisuutta koskevien näkökantojen vuoksi esityksessä on kuitenkin jätetty tuomioistuimelle mahdollisuus sallia yhteydenpito rajoituksesta huolimatta yhdellä tai useammalla yhteydenpitotavoista, jos tämä olisi yksittäistapauksessa mahdollista ja perusteltua. Olennaista on se, että rajoituksen kokonaisuudesta on samanaikaisesti pyrittävä pitämään mahdollisimman lyhyenä.

Esityksen sisältämän 1. lakiehdotuksen 4 luvun 2 §:n 3 momentin mukaan kiinni otetun, pidätetyn ja tutkintavangin yhteydenpidon valvonnassa noudatetaan tutkintavankeuslain (768/2005) 8 ja 9 luvun sekä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (841/2006, putkalaki)

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

6 ja 7 luvun säännöksiä kirjeenvaihdon, puhelujen, sähköisen yhteydenpidon ja tapaamisten valvonnasta.

Esityksen perusteluissa todetuin tavoin (HE, s. 17) nykyisin vastuu yhteydenpitorajoitusten kohteena olevien valvonnasta on säilytyspaikan viranomaisella. Rikosseuraamuslaitoksesta annetun lain (221/2022) 2 §:n mukaisesti tutkintavankeuden toimeenpano on Rikosseuraamuslaitoksen tehtävä. Esityksen perustelujen mukaan myös tutkintavangin yhteydenpidon valvonnan voidaan katsoa olevan tutkintavankeuden toimeenpanoa. Poikkeuksena tästä ovat tilanteet, joissa tutkintavangi on poliisin säilytettävänä. Tältä osin merkityksellinen on erityisesti poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettu laki (putkalaki), jota sovelletaan myös pidätettyjen ja kiinni otettujen kohteluun. Esityksessä ei ehdoteta muutoksia tähän peruslähtökohtaan.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on noussut esiin kysymys siitä, tulisiko yhteydenpitorajoitusten valvonta olla joiltakin osin ja laajemmin esitutkintaviranomaisten tehtävä. Myös hallintovaliokunta on kiinnittänyt edellä todettuun huomiota esityksestä antamassaan lausunnossa (ks. HaVL 37/2022 vp, s. 5). Hallintovaliokunta on katsonut, että esitutkintaviranomaisella tulee olla mahdollisuus valvoa tutkintavangin yhteydenpidon rajoituksia silloin, kun se on esitutkinnan turvaamisen kannalta välttämätöntä. Valiokunta on pitänyt tarpeellisena, että tähän liittyvien lainsäädännön muutostarpeiden selvittäminen käynnistetään mahdollisimman pian, mutta katsonut, että muutostarpeet on syytä arvioida huolellisesti eikä muutoksia ole tämän vuoksi tarkoituksenmukaista toteuttaa tässä yhteydessä. Hallintovaliokunta on muun ohessa huomionnut, että valvonnan tehostamiseen liittyy esimerkiksi merkittäviä resurssitarpeita.

Lakivaliokunta kiinnittää tältä osin huomiota esityksen perusteluissa (HE, s. 17) lausuttuun, jonka mukaan arvioitaessa sitä, mikä on oikea taho valvomaan vapautensa menettäneen yhteydenpitoa, merkitystä tulee antaa säilytys- ja tutkintavastuun erottelulle. Perusteltuna voidaan pitää, että vastuu vapautensa menettäneiden säilyttämisestä ja epäillyn rikoksen tutkinnasta on lähtökohtaisesti eri tahoilla, jotta vältetään riski siitä, että säilyttämisolosuhteet ja vapautensa menettäneen kohtelu ovat riippuvaisia tutkinnan etenemisestä ja vapautensa menettäneen suhtautumisesta tutkintaan. Perusteltuna onkin pidetty entisestään vahvistaa säilytys- ja tutkintavastuun erottelua (esim. EOAK/2523/2021 s. 3; EOAK/3622/2019 s. 6; luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi 29.3.2021, SM014:00/2015).

Lisäksi huomioon tulee ottaa resurssikysymykset. Voimassa olevat tutkintavankeuslain säännökset yhteydenpidon valvonnasta käyvät ilmi lain 8 ja 9 luvusta. Jos luvuissa tarkoitettua valvontaa haluttaisiin siirtää laajemmin esimerkiksi poliisille, tulisi tähän varata riittävät resurssit. On syytä korostaa, että valvonnan voidaan arvioida tapahtuvan tehokkaimmin siellä, missä valvottavaa henkilöä muutenkin säilytetään. Esityksessä katsotaan (HE, s.17), että tutkintavastuussa olevat voivat antaa valvontavastuussa oleville riittävät tiedot yhteydenpitoa koskevien rajoitusten valvonnan kannalta tarpeellisista seikoista. Vastaavanlaista tiedonkulkua edellytetään nykyisellään myös esimerkiksi vankeusaikaisen rikollisuuden ehkäisemisessä.

Esitystä ja saamaansa selvitystä arvioituaan lakivaliokunta katsoo, että esityksessä omaksuttu yhteydenpidon rajoitusten valvonnan malli on tässä yhteydessä perusteltu. Yhteydenpidon rajoitusta koskevan sääntelyn toimivuutta on kuitenkin syytä seurata ja pohtia mahdollisia täydennystar-

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

peita sen jälkeen, kun sääntelyn toimivuudesta on saatu käytännön kokemuksia. Hallintovaliokunnan lausunnossa (HaVL 37/2022 vp, s. 5) todettuun viitaten lakivaliokunta katsookin, että mahdolliset yhteydenpidon rajoittamisen valvontaan liittyvät lainsäädännön muutostarpeet on syytä selvittää ja arvioida sekä tuoda tarvittaessa asiaa koskevat lainmuutokset eduskunnan käsiteltäviksi mahdollisimman pian. Valiokunta ehdottaa asiasta lausuman hyväksymistä (*Valiokunnan lausumaehdotus 1*).

Telekuuntelusta ja televalvonnasta päättäminen

Eräs hallituksen esityksen sisältämistä keskeisistä muutoksista liittyy telekuuntelua ja televalvontaa koskevan päätöksentekomenettelyn muuttamiseen (1. lakiehdotus 10 luku 5 ja 9 §). Esityksessä ehdotetaan, että telekuuntelu- tai televalvontalupaa ei enää jatkossa haeta ja määrätä teleosoite- tai telepäätelaittekohtaisesti, vaan arvioitavana on, voidaanko telepakkokeinoja kohdistaa mihin tahansa tietyn epäillyn käytössä olevaan osoitteeseen tai laitteeseen. Epäillyn käyttämien teleosoitteiden ja -päätelaitteiden yksilöintitietojen selvittäminen jää esityksen mukaan pidättämiseen oikeutetun virkamiehen virkavastuulla selvitettäväksi asiaksi. Tämän on tehtävä toimenpiteen kohteena olevista teleosoitteista tai telepäätelaitteista erillinen päätös, jossa on nimenomaisesti perusteltava syyt toimenpiteen kohteena olevien teleosoitteiden tai telepäätelaitteiden valitsemiselle. Lisäksi epäillylle telekuuntelusta tai televalvonnasta jälkikäteen tehtävässä ilmoituksessa on yksilöitävä toimenpiteen kohteena olleet teleosoitteet ja telepäätelaitteet.

Perustuslakivaliokunta on esityksestä antamassaan lausunnossa (PeVL 98/2022 vp, s. 3—4) arvioinut ehdotettua päätöksentekomenettelyn muuttamista. Perustuslakivaliokunnan mielestä lakivaliokunnan tulisi harkita sääntelyn muuttamista luottamuksellisen viestin salaisuuden suojan paremmin huomioon ottavaksi.

Ehdotetun päätöksentekomenettelyn muutoksen osalta lakivaliokunta kiinnittää huomiota esityksen nykytilaa ja sen arviointia koskevaan jaksoon (HE, s. 42), jossa todetaan erilaisten telepäätelaitteiden määrän kasvavan jatkuvasti. Telepakkokeinojen kohteena olevien liittymien määrät ovatkin kasvaneet vuositasolla selvästi enemmän kuin telepakkokeinojen kohteena olevien henkilöiden lukumäärät. Tämän johdosta kasvaa nykysääntelyn johdosta myös tarve tehdä samassa asiassa samaa epäiltyä koskevia useita peräkkäisiä telekuunteluvaatimuksia ja -päätöksiä. Jo nykyään laajoissa esitutkinnoissa telekuunteluhakemuksia voidaan joutua tekemään jopa viikoittain. Siten nykysääntelyn laite- ja liittymäkohtaisuus aiheuttaa samoissa asioissa useita peräkkäisiä telekuuntelulupien valmistelu- ja käsittelyprosesseja sekä esitutkintaviranomaisessa että tuomioistuimissa.

Esityksen perusteluissa (HE, s. 42—43) tuodaan esiin, että telekuuntelua koskevan harkinnan osalta olennainen on telekuuntelun aiheuttama perusoikeusloukkaus, joka kohdistuu luottamuksellisen viestinnän suojaan. Esityksen perusteluissa ehdotettua uudistusta perustellaan sillä, että merkitystä tämän kannalta ei niinkään ole rikoksesta epäillyn käyttämien telepäätelaitteiden tai -liittymien taikka näihin kohdistuvien telekuuntelulupien lukumäärällä. Olennaisempaa tämän sijaan katsotaan olevan, voidaanko tietystä rikoksesta epäillyn luottamuksellisen viestinnän suojaa ylipäätään loukata hänen viestintäänsä kohdistettavalla telekuuntelulla.

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

Esityksessä katsotaan (HE, s. 43), että edellä todetun vuoksi perusteltua on, että telekuuntelulupaa koskeva sääntely muutetaan teleosoite- tai telepäätelaittekohtaisuuden sijaan henkilösidonnaiseksi (ks. 1. lakiehdotus 10 luku 5 §). Tällöin luvassa ei luetella erikseen kaikkia niitä telepäätelaitteita tai -osoitteita, joita lupa koskee, vaan tuomioistuin myöntää luvan suorittaa telekuuntelua viesteihin, jotka ovat lähtöisin epäillyn hallussa olevasta tai hänen oletettavasti muuten käyttämästään teleosoitteesta tai telepäätelaitteesta taikka vastaanotettavina tällaiseen laitteeseen. Muutoksen johdosta esitutkintaviranomaisen ei tarvitse hakea erikseen yksittäisiä lupia kullekin epäillyn teleosoitteelle tai -laitteelle, jotka selviävät telekuunteluluvan myöntämisen jälkeen. Vastaavasti esityksessä katsotaan olevan perusteltua muuttaa myös televalvontaa koskeva sääntely henkilösidonnaiseksi (HE, s. 48, 1. lakiehdotus 10 luku 9 §).

Edelleen esityksen perusteluissa tuodaan esiin (HE, s. 43), että jo nykyisellään on pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vastuulla selvittää henkilön käyttämät teleliittymät ja telepäätelaitteet. Liittymien ja laitteiden tiedot ilmoitetaan tuomioistuimelle telepakkokeinoa koskevassa hakemuksessa, ja tuomioistuin myöntää tai hylkää luvan kyseisiin tietoihin perustuen. Lisäksi uusien osoitteiden tai laitteiden lisäämisessä käytössä on pakkokeinolain 10 luvun 43 §:n 3 momentin mukainen menettely, jossa tuomioistuin saa tutkia ja ratkaista asian vaatimuksen tehneen tai hänen määräämänsä virkamiehen läsnä olematta, jos on kulunut vähemmän kuin kuukausi saman epäillyn samaa epäiltyä rikosta koskevan lupa-asian suullisesta käsittelystä.

Epäillyn käyttämien teleosoitteiden ja -päätelaitteiden yksilöintitietojen selvittäminen jää nyt ehdotetussa uudistuksessa edelleen pidättämiseen oikeutetun virkamiehen virkavastuulla selvitettäväksi asiaksi. Perustuslakivaliokunnan lausunnossa todettuun liittyen lakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että samalla kuitenkin vahvennetaan perusteluvelvollisuutta siitä, että telekuuntelu kohdistuu vain toimenpiteen kannalta välttämättömiin telepäätelaitteisiin tai -osoitteisiin (ks. HE, s. 43). Tämä voidaan perustelujen mukaan varmistaa edellyttämällä, että pidättämiseen oikeutettu virkamies tekee asiasta erillisen päätöksen, jossa tulee perustella, miksi toimenpiteen kohteeksi on valittu juuri toimenpiteen kohteena olevat teleosoitteet tai telepäätelaitteet (1. lakiehdotuksen 10 luku, 5 § 4 mom. ja 9 § 5 mom.). Esitetyn voidaan arvioida parantavan luottamuksellisen viestinnän suojaa, kun toimenpiteiden kohteena olevat teleosoitteet- ja laitteet tulee nimenomaisesti perustella. Lisäksi on huomioitava, että päätös on pakkokeinolain 10 luvun 65 §:ssä tarkoitetun laillisuusvalvonnan piirissä.

Edelleen perusteluvelvollisuutta ja jälkivalvontaa korostetaan edellyttämällä salaisen pakkokeinon käytöstä ilmoittamista koskevassa pakkokeinolain 10 luvun 60 §:ssä, että telekuuntelua ja televalvontaa koskevassa ilmoituksessa epäillylle on yksilöitävä toimenpiteen kohteena olleet teleosoitteet ja telepäätelaitteet. Sanotulla on saman pykälän 5 momentin johdosta merkitystä myös tuomioistuimen tiedonsaannille, koska epäillylle ilmoittamisesta on jatkossakin samalla kirjallisesti ilmoitettava luvan myöntäneelle tuomioistuimelle. Lisäksi olennainen on jatkossakin pakkokeinolain 10 luvun 58 §, joka sääntelee telekuuntelun keskeyttämistä tilanteissa, joissa telekuuntelu kohdistuu muuhun kuin luvan kohteena olevalta rikoksesta epäillyltä lähtöisin olevaan tai hänelle tarkoitettuun viestiin. Esityksen mukaisesti myös televalvonta lisätään kyseisen säännöksen piiriin. Myös tämän voidaan katsoa vahvistavan luottamuksellisen viestin suojaa.

Hallituksen esitystä ja saamaansa selvitystä sekä perustuslakivaliokunnan asiasta esittämiä huomioita kokonaisuutena arvioituaan lakivaliokunta katsoo, että esityksessä omaksuttu ratkaisu te-

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

lekuuntelun ja televalvonnan päätöksentekomenettelyn osalta on hyväksyttävissä. Valiokunta katsoo oman toimialansa näkökulmasta, että muutoksessa sovitetaan yhteen hyväksyttävällä tavalla käytännön toiminnan muuttuneet tarpeet sekä toisaalta luottamuksellisen viestinnän suoja. Vaikka asian voi olettaa olevan itsestään selvää ehdotetun sääntelyn soveltamisessa, lakivaliokunta korostaa, että 1. lakiehdotuksen 10 luvun 5 §:n 4 momentissa ja 9 §:n 5 momentissa tarkoitetuissa päätöksissä luontevaa on, että toimenpiteen kohteena olevia teleosoitteita tai telepäätelaitteita koskevassa päätöksessä viitataan siihen tuomioistuimen päätökseen, jolla on saatu lupa kyseiselle telepakkokeinolle. Perustuslakivaliokunnan lausunnossa todettuun viitaten lakivaliokunta korostaa, että ehdotetun lainsäädännön johdosta on syytä tarkastella huolellisesti tästä mahdollisesti aiheutuvat muutostarpeet valtioneuvoston asetukseen esitutkinnasta, pakkokeinoista ja salaisesta tiedonhankinnasta (122/2014).

Teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen

Esityksessä ehdotetaan muutoksia pakkokeinolain säännökseen, joka koskee teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimista (1. lakiehdotuksen 10 luku 25 §). Esityksen mukaan pykälän 2 momentista poistetaan rajoitus siitä, että teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimiseksi saadaan käyttää ainoastaan sellaista teknistä laitetta, jota voidaan käyttää pelkästään tähän tarkoitukseen. Toimintaan soveltuvan laitteen ominaisuuksia ei siten jatkossa rajata. Olennaista tämän sijaan on, että pykälän perusteella esitutkintaviranomainen voi muiden edellytysten täytyttyä jatkossakin hankkia teknisillä laitteilla vain teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietoja.

Perustuslakivaliokunta on esityksestä antamassaan lausunnossa (PeVL 98/2022 vp, s. 4) kiinnittänyt huomiota siihen, että perustuslakivaliokunta on aikaisemmin nimenomaisesti edellyttänyt nyt poistettavaksi ehdotetun kaltaisen rajoituksen lisäämistä poliisilakiin edellytyksenä tavallisen lain säätämisyjärjestyksen käyttämiselle (PeVL 11/2005 vp, s. 9). Hallituksen esityksessä viitataan perusteluna nyt ehdotetulle muutokselle muun muassa siihen, ettei sääntelyä enää voida pitää perusteltuna. Perustuslakivaliokunta toteaa lausunnossaan, että ehdotetulle poistolle ei ole esitetty riittäviä perusteluja. Säännös tulee joko säilyttää tältä osin voimassa olevassa muodossaan tai muuten säädöspäätöksellä huolehtia valvonnallisista ja teknisistä keinoin siitä, että laitetta käytetään vain yksilöintitietojen hankkimiseen. Tällainen muutos on edellytyksenä 1. lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Edellä todetun valossa lakivaliokunta ehdottaa jäljempänä yksityiskohtaisissa perusteluissa tarkemmin selostetuin tavoin, että 1. lakiehdotuksen 10 luvun 25 §:n 2 momenttiin ei tehdä esityksessä ehdotettua muutosta, jolla poistetaan rajoitus siitä, että teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimiseksi saadaan käyttää ainoastaan sellaista teknistä laitetta, jota voidaan käyttää pelkästään tähän tarkoitukseen.

Ylimääräisen tiedon käyttö

Ylimääräisellä tiedolla tarkoitetaan pakkokeinolaissa telekuuntelulla, televalvonnalla, tukiasematietojen hankkimisella ja teknisellä tarkkailulla saatua tietoa, joka ei liity rikokseen tai joka koskee muuta rikosta kuin sitä, jonka tutkintaa varten lupa tai päätös on annettu.

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

Esityksessä ehdotetaan muutoksia ylimääräisen tiedon käyttämistä koskevaan sääntelyyn (1. lakiehdotuksen 10 luku 56 §). Esityksessä ehdotetaan, että ylimääräisen tiedon käyttö mahdollistetaan tiettyjen uusien kahden vuoden enimmäisrangaistuksella rangaistavissa olevien rikosten selvittämisessä. Kyseiset rikokset ovat lahjuksen antaminen, lahjominen elinkeinotoiminnassa, lahjuksen ottaminen elinkeinotoiminnassa, lahjuksen ottaminen, virkasalaisuuden rikkominen, virka-aseman väärinkäyttäminen ja huumausainerikos. Ylimääräisen tiedon käyttämisen edellytykset säilyvät muuten ennallaan. Ylimääräistä tietoa saa ehdotuksen johdosta jatkossa näin ollen käyttää myös, jos ylimääräisen tiedon käyttämisellä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi ja kyse on jostakin mainitusta rikoksesta.

Perustuslakivaliokunta on nyt käsiteltävästä esityksestä antamassaan lausunnossa (PeVL 98/2022 vp, s. 5) aiempaan käytäntönsä viitaten todennut, että sen mukaan estettä ei ole ollut sille, että ylimääräisen tiedon käyttöä koskevan säännöksen piiriin otetaan joitakin sellaisiakin yksittäisiä rikoksia, joiden enimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta mutta jotka kuitenkin vakavuusasteeltaan rinnastuvat muihin ylimääräisen tiedon käyttämisen edellytyksenä oleviin rikoksiin ja jotka täyttävät perustuslain 10 §:ssä luottamuksellisen viestin salaisuuden rajoittamiselle asetetut vaatimukset (PeVL 32/2013 vp, s. 7/I). Perustuslakivaliokunta toteaa suhtautuneensa pidättyvästi ylimääräisen tiedon käytön sallimiseen sellaisten rikosten selvittämisessä, joista säädetty ankaran rangaistus on vähemmän kuin kolme vuotta vankeutta.

Valiokunnan lausuntokäytännön valossa lievemmin rangaistavien rikosten ottaminen pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n sääntelyn piiriin on siten poikkeuksellista. Perustuslakivaliokunta ei pidä nyt ehdotettuja laajennuksia sääntelyyn perustuslain 10 §:n kannalta asianmukaisina. Edelleen perustuslakivaliokunta toteaa lausunnossaan, että se ei aikaisemmin ole pitänyt ongelmattomana sääntelyä, joka olisi merkinnyt ylimääräisen tiedon käytön mahdollistamista sellaisten rikosten selvittämisessä, joista käytännössä useimmiten seuraa vain sakkorangaistus (PeVL 32/2013 vp, s. 7/I). Perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan lakivaliokunnan tulee vielä tätä taustaa vasten arvioida tarkasti pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n 2 momenttiin nyt ehdotettujen rikosten lisäämisen perusteltavuutta.

Lakivaliokunta toteaa, että nyt käsiteltävän hallituksen esityksen perusteluissa on arvioitu nyt esityksessä pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n 2 momenttiin ehdotettujen kahden vuoden enimmäisrangaistuksella rangaistavien rikosten sisällyttämistä säännöksen piiriin (HE, s. 57—58).

Lakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että perustuslakivaliokunta ei esitystä koskevassa lausunnossaan (PeVL 98/2022 vp, s. 4—5) ole tarkemmin eritellyt, mitä esitetyistä laajennuksista se pitää erityisesti ongelmallisena, tai esittänyt perusteluja tälle.

Esityksen valiokuntakäsittelyssä on huomiota kiinnitetty erityisesti huumausainerikosta koskevaan lisäysehdotukseen ja sen perusteltavuuteen sekä tältä osin muun muassa siihen, että huumausainerikoksen tunnusmerkistön alaisten tekojen kirjo on melko laaja ja joissain tapauksissa kyse voi olla esimerkiksi melko pienimuotoisesta huumausaineen kasvattamisesta. Toisaalta huumausainerikoksen lisäämistä säännökseen on pidetty perusteltuna. Myös hallintovaliokunta on esityksestä antamassaan lausunnossa (HaVL 37/2022 vp, s. 2—3) pitänyt perusteltuna, että ylimääräistä tietoa voidaan esityksen mukaan käyttää nykyistä useamman rikoksen selvittämisessä (esim. huumausainerikos).

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

Lakivaliokunta katsoo, että asian arvioinnissa huomiota on syytä kiinnittää myös siihen, että jo voimassa oleva perusterikoslista sisältää sinällään rikosnimikkeitä, joiden sisällä voi olla varsin monentasoisia tekoja ja myös paljon käytännössä sakolla rangaistavia tekemuotoja.

Huumausainerikosten sisällyttämistä säännöksen piiriin on perusteltu hallituksen esityksen jaksossa 2. koskien nykytilaa ja sen arviointia (HE, s. 57). Esityksessä todetun lisäksi valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että voimassa olevaa sääntelyä valmisteltaessa ei perustuslakivaliokunnan mukaan ole ollut estettä sille, että säännöksen piiriin otetaan joitakin sellaisiakin yksittäisiä rikoksia, joiden enimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta mutta jotka kuitenkin vakavuusasteeltaan rinnastuvat muihin momentissa tarkoitettuihin rikoksiin ja jotka täyttävät tuolloisessa perustuslain 10 §:n 3 momentissa asetetut vaatimukset siitä, että rikos vaarantaa yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta. Huumausainerikosten voidaan perustuslakivaliokunnan vakiintuneen lausuntokäytännön (HE 309/1993 vp, s. 54, PeVL 2/1996 vp, s. 2, PeVL 32/2013 vp, s. 3, PeVL 33/2013 vp, s. 3) mukaan katsoa kuuluvan tällaisten yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vaarantavien rikosten piiriin. Perustuslakivaliokunta ei ole tämän esityksen käsittelyn yhteydessä antamassaan lausunnossa antanut lakivaliokunnan käsityksen mukaan erityisesti syytä arvioida tätä peruslähdekohtaa toisin.

Vertailtaessa huumausainerikosta vakavuudeltaan momentissa jo nykyisin mainittuihin rikosnimikkeisiin lakivaliokunta toteaa seuraavaa. Eduskunnan perustuslakivaliokunta on voimassa olevaa lainsäädäntöä säädettäessä tehnyt samankaltaista vertailua esimerkiksi televalvonnan edellytyksiä koskevan pakkokeinolain 10 luvun 6 §:n osalta ja hyväksynyt siinä yhteydessä, että huumausainerikos sisällytetään yhdeksi televalvonnan mahdollistamista rikosnimikkeistä (HE 222/2010 vp, PeVL 66/2010 vp, s. 6—7). Esitutkintaviranomaiselle voidaan pakkokeinolain 10 luvun 6 §:n 2 momentin johdosta antaa lupa kohdistaa televalvontaa rikoksesta epäillyn hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä telesoitteeseen tai telepätelaitteeseen, jos epäilty on syytä epäillä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, tai lainkohdassa erikseen mainitusta rikoksesta, kuten huumausainerikoksesta. Televalvontaa ei sen sijaan säännöksen perusteella saada kohdistaa esimerkiksi perusmuotoiseen järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumiseen (rikoslain 17 luvun 1 a §), pahoinpitelyyn (rikoslain 21 luvun 5 §) tai vapaudenriistoon (rikoslain 25 luvun 1 §). Pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n 2 momentin perusteella ylimääräistä tietoa kuitenkin saadaan käyttää myös, jos kyse on jostakin edellä mainitusta rikoksesta.

Lakivaliokunnan saaman selvityksen mukaan voidaan arvioida, että ylimääräisen tiedon käyttämisen kannalta olennainen huumausainerikos toteutuu usein laajemman levitysketjun osana. Kysymys voi olla järjestäytyneen tai muuten ammattimaisen rikollisuuden toiminnasta. Näissä tapauksissa ylimääräistä tietoa voi tyypillisesti olla käytettävissä ja tällaisen tiedon käytöllä voidaan arvioida olevan merkitystä kokonaisuuden selvittämisen kannalta. Edellä todetun mukaisesti hallintovaliokunta on esitystä koskevassa lausunnossaan (HaVL 37/2022 vp, s. 2—3) pitänyt nimenomaisesti perusteltuna, että ylimääräistä tietoa voitaisiin käyttää huumausainerikoksen selvittämisessä.

Edellä selostetun perusteella sekä saamaansa selvitystä kokonaisuutena arvioituaan lakivaliokunta katsoo, että huumausainerikoksen sisällyttäminen ylimääräisen tiedon käyttämisen mahdollistavaan pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n 2 momentin listaan on hyväksyttävissä.

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

Ylimääräisen tiedon käyttöä koskevaa sääntelyä ehdotetaan muutettavaksi myös niin, että tietoa saa käyttää tiettyjen lahjus- ja virkarikosten selvittämisessä. Muutosehdotusta on perusteltu esityksen nykytilaa ja sen arviointia koskevassa jaksossa (HE, s. 57—58). Lakivaliokunta korostaa lisäksi, että tältä osin on merkityksellistä, että osassa virkatoiminnasta on kysymys merkittävästä julkisen vallan välittömästi ihmisiin kohdistuvasta käytöstä. Tällaista vallankäyttöä voi sisältyä esimerkiksi tuomareiden, syyttäjien, poliisien ja vanginvartijoiden tehtäviin. Toisaalta vallankäyttöä sisältyy virkoihin, joissa osallistutaan yhteiskunnan varojen käyttöä koskevaan päätöksentekoon. Esimerkiksi Huoltovarmuuskeskus, jonka tehtävänä on Suomen huoltovarmuuden ylläpitämiseen ja kehittämiseen liittyvä suunnittelu ja operatiivinen toiminta, tekee yhteiskunnan turvallisuuden kannalta varsin merkittäviä hankintoja. Selvää on, että esimerkiksi tämänkaltaiseen toimintaan liittyvä korruptiivinen toiminta on varsin monin tavoin haitallista sekä yksittäisille kansalaisille että koko yhteiskunnalle.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan käytännössä korruptioepäilyjä on ilmennyt vireillä olevien törkeiden huumausainerikosten esitutkintojen yhteydessä (ks. myös HE, s. 58). Kyseisiin rikoksiin liittyy tavanomaisesti paljon rahaa, jolloin tekijöiden tarve vaikuttaa viranomaisten toimintaan on usein suuri. Heidän motiivinsa saada tietoa tutkinnassa paljastuneista seikoista on myös merkittävä. Näissä olosuhteissa syntyvää epäilyä esimerkiksi virkasalaisuuden rikkomisesta voidaan pitää hyvin vakavana. Tekijöiden kiinnostuksen kohteena voivat olla esimerkiksi salaisella tiedonhankinnalla saadut tiedot tai valtion turvallisuutta koskevat hyvin tärkeät seikat. Talousrikosten yhteydessä kyse voi olla esimerkiksi suuriin julkisiin hankintoihin liittyvistä tiedoista.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan on arvioitu, että Suomessa esiintyvä korruptio on suurelta osin piilorikollisuutta ja viranomaisten tietoon tulee vain osa korruptiivisista rikoksista (Valtioneuvoston periaatepäätös kansalliseksi korruptionvastaiseksi strategiaksi ja toimenpideohjelmaksi 2021—2023, Valtioneuvoston julkaisuja 2021:66, s. 8).

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa muiden esityksessä ehdotettujen rikosnimikkeiden lisäämiseen pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n 2 momentin listaan onkin suhtauduttu huumausainerikoksen lisäämistä myönteisemmin. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on tuotu esiin muun muassa OECD:n vuoden 2017 Suomea koskevan maaraaportin kritiikki ulkomaisten virkamiesten lahjontaa koskevista rikosasioista. Valiokunta yhtyy esityksessä todettuun näkemykseen (HE, s. 58) siitä, että korruptiorikokset ja ammatti- ja liiketoiminnan yhteydessä tapahtuvat virkarikokset, kuten esimerkiksi virka-aseman väärinkäyttäminen, vaikuttavat haitallisesti yhteiskuntamoraaliin ja niiden selvittämisentressi on suuri. Myös hallintovaliokunta on esitystä koskevassa lausunnossaan (HaVL 37/2022 vp, s. 2—3) pitänyt perusteltuna, että ylimääräistä tietoa voitaisiin käyttää rikosten selvittämisessä esityksessä ehdotetun mukaisesti. Hallituksen esitystä ja saamaansa selvitystä kokonaisuutena arvioiden lakivaliokunta katsoo olevan perusteet myös sille, että esityksessä ehdotetun mukaisesti tietyt lahjus- ja virkarikokset sisällytetään ylimääräisen tiedon käyttämisen mahdollistavaan pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n 2 momentin listaan.

Edellä selostetun valossa lakivaliokunta katsoo kokonaisuutena, että kaikkien hallituksen esityksessä mainittujen rikosten sisällyttäminen ylimääräisen tiedon käyttämisen mahdollistavaan pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n 2 momentin listaan on hyväksyttävissä. Valiokunta pitää kuitenkin perustuslakivaliokunnan huomioiden valossa tärkeänä, että ylimääräisen tiedon käyttämistä kos-

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

kevien muutosten vaikutuksia ja kohdentumista vakavuusasteeltaan erilaisiin rikoksiin seurataan ja tarvittaessa tarkastellaan sääntelyn muutostarpeita. Valiokunta ehdottaa edellä todetun johdosta lausuman hyväksymistä (*Valiokunnan lausumaehdotus 2*).

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on esitetty myös ampuma-aserikoksen lisäämistä niiden rikosten listaan, joiden osalta ylimääräistä tietoa voidaan käyttää. Tätä on perusteltu muun muassa laittomien ampuma-aseiden määrän huomattavalla lisääntymisellä.

Edellä mainitun lisäysehdotuksen johdosta lakivaliokunta toteaa, että olennaista uusia perusterikoksia harkittaessa on arvioida, ovatko lisättäviksi ehdotetut rikokset vakavuusasteeltaan muihin momentissa tarkoitettuihin rikoksiin rinnastuvia ja täyttävätkö ne perustuslain 10 §:n 4 momentissa asetetut vaatimukset yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavista rikoksista. Valiokunnan saaman selvityksen perusteella voidaan arvioida, että rikoslain 41 luvun 1 §:ssä rangaistavaksi säädetty ampuma-aserikos pitää sisällään varsin monenlaisia tekemuotoja. Kysymyksessä voi olla esimerkiksi ampuma-aselaissa säädetyn pakkausmerkinnän tekemistä koskevan velvollisuuden laiminlyöminen. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan ampuma-aserikos ei siksi vakavuudeltaan vaikuttaisi ainakaan kaikilta osin rinnastuvan muihin momentissa tarkoitettuihin rikoksiin. Epäselvää vastaavasti on, täyttäisikö ampuma-aserikos kaikilta osin perustuslain 10 §:n 4 momentissa asetetut vaatimukset yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavista rikoksista. Nyt eduskuntakäsittelyssä käytettävissä olevien selvitysten perusteella ei ole mahdollista kattavasti arvioida edellytysten täyttymistä.

Edellä selostetun valossa lakivaliokunta katsoo, että ehdotettuun ylimääräisen tiedon käyttöä koskevaan sääntelyyn ei ole perusteltua tässä yhteydessä tehdä muita muutoksia kuin hallituksen esityksessä ehdotetut tarkistukset, jotka lakivaliokunta edellä selostetuista tavoin katsoo olevan hyväksyttävissä. Lakivaliokunta kuitenkin katsoo, että on syytä viivytyksettä selvittää ja arvioida ampuma-aserikoksen lisäämistä rikoksiin, joiden selvittämisessä ylimääräistä tietoa voidaan käyttää, sekä tuoda selvityksen perusteella tarvittavat lainmuutokset eduskunnan käsiteltäviksi mahdollisimman pian. Valiokunta ehdottaa asiaa koskevan lausuman hyväksymistä (*Valiokunnan lausumaehdotus 3*).

Lapsen edunvalvonta esitutkinnassa

Hallituksen esityksessä ehdotetaan täsmennyksiä esitutkintalain säännöksiin, jotka koskevat edunvalvojan määräämistä lapselle (2. lakiehdotuksen 4 luvun 8 §).

Mainitun 2. lakiehdotuksen 4 luvun 8 §:n 1 momentin mukaan tuomioistuimen on määrättävä alle 18-vuotiaalle asianosaiselle tai muulle kuulusteltavalle esitutkintaa varten edunvalvoja valvomaan huoltajan, edunvalvojan tai muun laillisen edustajan sijasta lapsen etua asiassa, jos on perusteltua syytä olettaa, että huoltaja tai muu edustaja ei voi puolueettomasti valvoa lapsen etua ja jos edunvalvojan määrääminen ei ole selvästi tarpeetonta. Tutkinnanjohtajan on tarvittaessa tehtävä tuomioistuimelle hakemus edunvalvojan määräämisestä. Hakemuksen voi tehdä myös syyttäjä, hyvinvointialue tai holhoustoimesta annetun lain (442/1999) 84 §:ssä tarkoitettu holhousviranomainen. Edellä todetun 1 momentin osalta oleellisin muutos on, että säännöksen soveltamisalaa laajennetaan myös muihin alle 18-vuotiaisiin kuin asianosaisiin. Valiokunta pitää ehdotettua 1 momentin tarkistamista perusteltuna.

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

Edunvalvojan määräämistä koskevassa menettelyssä sovelletaan holhoustoimilain ja oikeudenkäymiskaaren säännöksiä. Holhoustoimilain 79 §:ssä säädetään edunvalvojaa koskevasta väliaikaisesta määräyksestä. Pykälän mukaan asiassa, joka koskee edunvalvojan määräämistä tai toimintakelpoisuuden rajoittamista, tuomioistuin voi antaa väliaikaisen määräyksen. Jos asiaa ei voida viivyttää, määräys voidaan antaa kuulematta sitä, jonka edun valvomisesta on kysymys, sekä muita 73 §:ssä mainittuja henkilöitä.

Esityksen perusteluissa (HE, s. 79) tuodaan esiin, että rikosprosessin onnistumisen näkökulmasta keskeistä on muun muassa se, että lapselle hankitaan edunvalvoja ja/tai oikeudenkäyntiavustaja mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Edunvalvojan määräystä haetaan tai se saadaan usein vasta sitten, kun lasta on jo kuultu esitutkinnassa. Perustelujen mukaan se, että lasta kuullaan esitutkinnassa ilman edunvalvojan ja/tai avustajan läsnäoloa, voi olla uhrin oikeuksien toteutumisen ja rikosprosessin sujuvuuden kannalta ongelmallista. Edunvalvojamääräysten saaminen tehokkaasti silloin, kun se on tarpeen, on yksi osa-alue, jolla lapsiin kohdistuvien rikosten prosessin kestoa voidaan lyhentää.

Lapselle voidaan tarpeen mukaan hakea edunvalvojaa jo varhaisessa esitutinnan vaiheessa. Esityksen perusteluissa todetuin tavoin (HE, s. 80) holhoustoimilain 79 §:n mukaisesti on mahdollista antaa väliaikainen edunvalvojamääräys ilman asianosaisten kuulemista hyvinkin nopeasti edunvalvojaa koskevan hakemuksen saavuttua tuomioistuimeen. Edunvalvojamääräysten saaminen kestää kuitenkin yhä joissain kärjäoikeuksissa pitkään. Perustelujen mukaan tiedossa ei ole, onko hakemuksissa ollut kyse väliaikaismääräyksistä vai muista tilanteista. Tapausten yksityiskohtia ja niiden käsittelyn kestoon vaikuttaneita tekijöitä olisi esityksen mukaan selvitettävä tarkemmin. Esityksen perustelujen mukaan ongelma ei vaikuta kuitenkaan olevan voimassa olevassa lainsäädännössä. Asiantilan selkiyttämiseksi ja tietoisuuden lisäämiseksi väliaikaismääräyksen mahdollisuudesta esityksessä ehdotetaan, että esitutkintalakiin (1. lakiehdotuksen 4 luvun 8 §:n 2 mom.) lisätään informatiivinen viittaus holhoustoimilain 79 §:ään.

Hallituksen esityksen ja saadun selvityksen perusteella lakivaliokunta pitää esityksessä ehdotetun informatiivisen, holhoustoimilain 79 §:ää koskevan viittauksen lisäämistä perusteltuna (1. lakiehdotuksen 4 luvun 8 §:n 2 mom.).

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on kiinnitetty väliaikaismääräyksen osalta huomiota erityisesti siihen, että esimerkiksi lapsen kohdistuneiden rikosten osalta tilanteissa, joissa lapsen vanhempi tai vanhemmat ovat rikoksesta epäiltyinä, väliaikaismääräys on tarpeen voida antaa ilman, että vanhempia kuullaan asiassa. Muutoin on vaarana, että vanhemmat vaikuttavat lapsen ennen lapsen haastattelua. Myös hallintovaliokunta on esityksestä antamassaan lausunnossa kiinnittänyt tähän liittyviin seikkoihin huomiota (ks. HaVL 37/2022 vp, s. 5).

Esityksessä ei ehdoteta muutettavaksi edunvalvojan määräämistä koskevaa menettelyä tai holhoustoimilakia. Edellä selostetun mukaisesti väliaikainen edunvalvojan määräys on mahdollista antaa jo voimassa olevan lain perusteella nopeasti ja huoltajia kuulematta. Edellä todetun valossa lakivaliokunta katsookin, että tämän lakiehdotuksen yhteydessä ei ole perusteltua täsmentää väliaikaisen määräyksen antamisen edellytyksiä edellä mainittuihin asioihin liittyen. Nykyistä sääntelyä, jonka nojalla riippumattomat tuomioistuimet voivat tehdä ratkaisut tapauskohtaisesti kunakin asian olosuhteet ja hakemukselle esitetyt perustelut huomioon ottaen, voidaan tässä yhteydes-

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

sä pitää riittävänä. Valiokunta kuitenkin korostaa, että lainsäädännön sallimat mahdollisuudet on syytä huomioida soveltamiskäytännössä edellä selostetuista syistä. Hallintovaliokunnan tavoin (HaVL 37/2022 vp, s. 5) lakivaliokunta pitää tärkeänä, että käytäntö väliaikaisen määräyksen antamisessa huoltajia kuulematta on valtakunnallisesti mahdollisimman yhtenäinen. Lakivaliokunta myös korostaa yleisesti tarvetta väliaikaisen edunvalvojan määräämiselle huoltajia kuulematta ilman aiheetonta viivästystä olosuhteiden niin vaatiessa.

Syyttäjän vaitiolo-oikeus

Esityksessä ehdotetaan muutoksia syyttäjän vaitiolovelvollisuutta ja vaitiolo-oikeutta koskeviin säännöksiin (12. lakiehdotuksen 23 §). Syyttäjälaitoksesta annetun lain 23 §:ssä säädetään Syyttäjälaitoksen henkilöstöön kuuluvan vaitiolovelvollisuudesta ja vaitiolo-oikeudesta. Pykälän 1 momentin mukaan, mitä poliisilain (872/2011) 7 luvun 1 §:ssä säädetään poliisin henkilöstöön kuuluvan vaitiolovelvollisuudesta ja 5 §:ssä ilmaisuvelvollisuudesta, sovelletaan myös Syyttäjälaitoksen henkilöstöön kuuluvaan. Momenttia muutetaan esityksen mukaan siten, että Syyttäjälaitoksen henkilöstöön kuuluviin sovellettaisiin myös poliisilain 7 luvun 4 §:n mukaista ilmaisuvelvollisuutta oikeudenkäynnissä.

Pykälän 2 momentin mukaan syyttäjällä on vaitiolo-oikeus poliisilain 7 luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitetuista tiedoista, jotka hän on saanut toimiessaan esitutkintalain 2 luvun 4 §:ssä tarkoitettuna tutkinnanjohtajana. Syyttäjän vaitiolo-oikeutta laajennetaan esityksessä siten, että jatkossa kaikilla syyttäjillä on vastaava vaitiolo-oikeus kuin tutkinnanjohtajana toimivilla syyttäjillä sekä syyttäjillä heidän vahvistaessaan eurooppalaisen tutkintamääräyksen. Siten momenttia muutetaan niin, että se soveltuu kaikkiin syyttäjiin. Jatkossa kaikilla syyttäjillä on näin ollen vaitiolo-oikeus poliisilain 7 luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitetuista tiedoista. Näitä ovat luottamuksellisia tietoja antaneen henkilöllisyys sekä salassa pidettävät tekniset ja taktiset menetelmät.

Esityksessä on tältä osin siten kyse voimassa olevan oikeuden mukaisen vaitiolo-oikeuden laajentamisesta koskemaan kaikkia syyttäjiä. Esityksen perustelujen mukaan (HE, s. 142) yleisen vaitiolo-oikeuden puuttuminen estää erityisesti tietyissä vakavissa rikoksissa avoimen vuoropuhelun esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän välillä. Vaitiolo-oikeuden laajentaminen kaikkiin syyttäjiin on siten tarpeellista esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän välisen esitutkintayhteistyön tehostamiseksi. Muutoksella edistetään syyttäjän mahdollisuuksia osallistua päätöksentekoon tutkinnassa sekä seurata tutkinnan asianmukaisuutta ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimusten toteuttamista.

Perustuslakivaliokunta on esityksestä antamassaan lausunnossa (PeVL 98/2022 vp, s. 5—6) viitannut ehdotukseen laajentaa poliisilain 7 luvun 3 §:n mukainen vaitiolo-oikeus koskemaan kaikkia syyttäjiä ja todennut ehdotetun sääntelyn olevan on merkityksellistä perustuslain 21 §:ssä ja Euroopan ihmisoikeussopimuksessa turvatun oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin kannalta. Perustuslakivaliokunnan mukaan oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin kuuluu myös se, että syytetty ja hänen puolustajansa saavat tiedon ja mahdollisuuden lausua kaikesta siitä aineistosta, jolla voi olla vaikutusta annettavaan tuomioon (PeVL 5/1999 vp, s. 6/I). Ehdotuksen myötä syyttäjällä voi olla oikeudenkäynnissä sellaista esitutkinnassa saatua tietoa, joka voidaan pitää salassa syytetyltä ja muilta asianosaisilta sekä tuomioistuimelta.

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

Perustuslakivaliokunnan mukaan se on aikaisemmin todennut asiallisesti nyt ehdotetun kaltaisen säännöksen olevan ongelmallinen perustuslain 21 §:n kannalta ja pitänyt sen poistamista tavallisen lain säätämisyjärjestyksen käyttämisen edellytyksenä. Perustuslakivaliokunnan mukaan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin kannalta on ongelmallista, jos syytetyn vastapuolena rikosprosessissa oleva syyttäjä on syyteharkinnan jälkeen suorastaan lain nojalla oikeutettu salaamaan esimerkiksi sen, miten jokin todiste on hankittu. Valiokunta kiinnitti tuolloin huomiota myös siihen, ettei ehdotukselle ollut esitetty mitään varsinaisia perusteluja (PeVL 67/2010 vp, s. 6/II).

Perustuslakivaliokunnan mukaan nyt ehdotettua sääntelyä perustellaan ennen muuta esitutkin-tayhteistyön edistämisellä ja syyttäjän roolin vahvistamisella esitutkinnan asianmukaisuuden valvojana. Ehdotuksen perusteluissa on myös tehty varsin laajasti selkoa Europan ihmisoikeustuomioistuimen syytetyn tiedonsaantioikeutta koskevasta käytännöstä samoin kuin seikoista, jotka rajoittavat vaitiolo-oikeuden merkitystä. Perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan nyt ehdotettu sääntely ei sinänsä muodostu ongelmalliseksi perustuslain 21 §:n kannalta. Perustuslakivaliokunnan mielestä lakivaliokunnan tulee kuitenkin harkita sääntelyn täsmentämistä niin, että vaitiolo-oikeutta käytettäisiin vain tilanteissa, joissa se ei tosiasiallisesti vaaranna oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumista. Lisäksi vaitiolo-oikeutta rajoittavan vaitiolon murtamista koskevan sääntelyn käytännön toteutumisen kannalta tulisi huolehtia siitä, että tuomioistuin samoin kuin syytetty ja hänen puolustajansa saavat tiedon vaitiolo-oikeuden käyttämisestä. Lakivaliokunnan on myös syytä tarkastella ehdotetun sääntelyn suhdetta niin sanottuun tiedonsaantidirektiiviin (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2012/13/EU tiedonsaantioikeudesta rikosoikeudellisissa menettelyissä).

Lakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että esityksen jaksossa 12.8 (HE, s. 156) on käsitelty syyttäjän vaitiolo-oikeutta koskevan ehdotuksen suhdetta oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimukseen. Ehdotuksessa on lähdetty siitä, että syyttäjän vaitiolo-oikeuden aiheuttamat poikkeamat oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin edellytyksistä ovat vähäisiä ja ne ovat Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännössään luomien edellytysten mukaiset. Asianosaisjulkisuuden toteutumiseen lainsäädäntömuutoksilla ei ole vaikutusta.

Sen sijaan kyse on vähäisestä poikkeuksesta syytetyn ja syyttäjän tasavertaisuutta koskevaan vaatimukseen. Lähtökohtana on edelleen, että oikeutta käydään avoimesti, tasapuolisesti ja saman oikeudenkäyntiaineiston perusteella, jolloin kaikki asiaan vaikuttavat seikat on saatettava asianosaisten tietoon. Näytön puute johtaa epävarmuustilanteessa asian ratkaisemiseen vastaajan eduksi. Jos esimerkiksi valeostajan tai peitehenkilönä toimineen henkilöllisyyttä ei voida ilmaista, tuomioistuimen harkittavaksi tulee, mikä merkitys ilmaisematta jättämisellä on näytön arvioinnin ja asian lopputuloksen kannalta. Syyttäjän tulee myös ottaa tämä syyteharkinnassaan näytön riittävyttä arvioidessaan huomioon. Syyttäjillä on lisäksi yleinen velvollisuus ottaa myös asianosaisten oikeusturva huomioon hoitaessaan syyteasiaa (Syyttäjälaitoksesta annetun lain 9 §).

Edellä todetun perusteella voidaan katsoa, että vaitiolo-oikeuden käyttämistä ohjataan jo ehdotetussa muodossa perustuslakivaliokunnan mainitsemiin tilanteisiin, joissa se ei tosiasiallisesti vaaranna oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja puolustautumisoikeuksien toteutumista. Lisäksi esityksessä ehdotetaan, että syyttäjiin sovelletaan jatkossa myös poliisilain 7 luvun 4 §:ää. Kyseisen pykälän nojalla tuomioistuin voi määrätä ilmaistavaksi vaitiolo-oikeuden piiriin kuuluvan tie-

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

don, jos ilmoittamatta jättäminen voisi loukata asianosaisen oikeutta puolustautua asianmukaisesti tai muuten asianmukaisesti valvoa oikeuttaan oikeudenkäynnissä. Säännös on rajattu rikoksiin, joista säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta, taikka sellaisen rikoksen yritykseen tai osallisuuteen siihen. Ilmaisuvollisuuden tarkoituksena on turvata oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutuminen.

Lakivaliokunta katsoo, että oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimukset ja syytetyn oikeusturva tulevat riittävällä tavalla huomioon otetuiksi voimassa olevan ja ehdotetun sääntelyn muodostaman kokonaisuuden puitteissa. Huomioon on otettava myös, että jo voimassa olevassa rikosasioita koskevaa eurooppalaista tutkintamääräystä koskevan direktiivin täytäntöönpanosta annetun lain 25 §:ssä on säädetty syyttäjän vaitiolo-oikeudesta.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan tuonut esiin, että vaitiolo-oikeutta rajoittavan vaitiolon murtamista koskevan sääntelyn käytännön toteutumisen kannalta tulisi huolehtia siitä, että tuomioistuimien samoin kuin syytetty ja hänen puolustajansa saavat tiedon vaitiolo-oikeuden käyttämisestä. Tältä osin lakivaliokunta toteaa saamansa selvityksen perusteella, että syytetty ja tuomioistuimien saanevat tiedon syyttäjän vaitiolo-oikeuden käyttämisestä käytännössä tavallisimmin silloin, kun oikeudenkäynnissä syyttäjälle esitetty kysymys koskee vaitiolo-oikeuden piiriin kuuluvaa tietoa ja syyttäjä vetoaa vaitiolo-oikeuteensa. Ehdotetulla sääntelyllä ei ole tarkoitus vaikuttaa oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin lähtökohtiin. Lähtökohtana on edelleen, että oikeutta käytetään avoimesti, tasapuolisesti ja saman oikeudenkäyntiaineiston perusteella, jolloin kaikki asiaan vaikuttavat seikat on saatettava asianosaisten tietoon. Asianosaisen tiedonsaannista esitutkinnassa ja oikeudenkäynnissä säädetään esitutkintalaissa, pakkokeinolaissa ja oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistumissa annetussa laissa. Ehdotetulla sääntelyllä ei muuteta mainitun sääntelyn mukaista asianosaisen tiedonsaantioikeutta.

Perustuslakivaliokunta on edelleen lausunnossaan nostanut esiin tarpeen tarkastella ehdotetun sääntelyn suhdetta niin sanottuun tiedonsaantidirektiiviin (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2012/13/EU tiedonsaantioikeudesta rikosoikeudellisissa menettelyissä).

Lakivaliokunta toteaa, että mainitun direktiivin 7 artiklan 2—5 kohdassa säädetään epäillyn ja syytetyn oikeudesta tutustua viranomaisten hallussa olevaan todistusaineistoon. Artiklan 2 kohdan mukaan epäillyn ja syytetyn tai hänen avustajansa on annettava tutustua ainakin kaikkeen toimivaltaisten viranomaisten hallussa olevaan todistusaineistoon epäillyn tai syytetyn puolesta tai häntä vastaan, jotta turvataan menettelyn oikeudenmukaisuus ja asianosainen voi valmistella puolustustaan. Direktiiviä kansallisesti täytäntöönpannassa artiklan johdosta esitutkintalain asianosaisjulkisuutta koskevaan 4 luvun 15 §:ään tehtiin eräitä muutoksia. Muutoksien lähtökohtana oli, että tiedonsaantioikeuden laajuus määräytyy oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin turvaamisen edellyttämällä tavalla (HE 71/2014 vp, s. 18). Asianosaisjulkisuutta oikeudenkäynnissä koskevan oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistumissa annetun lain 12 §:n katsottiin täyttävän artiklan edellytykset.

Nyt käsiteltävässä ehdotuksessa ei esitetä muutoksia mainittuihin säännöksiin, jotka vastaavat direktiivin oikeutta tutustua asiaan liittyvään aineistoon koskevaa 7 artiklaa. Valiokunnan saaman selvityksen perusteella syyttäjän vaitiolo-oikeutta koskevalla ehdotuksella ei ole vaikutusta tiedonsaantioikeusdirektiivin 7 artiklan mukaisen tiedonsaantioikeuden toteutumiseen.

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

Hallituksen esityksen ja saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta pitää esityksessä ehdotettua syyttäjän vaitiolo-oikeuden laajentamista koskevaa sääntelyä hyväksyttävänä sekä perusteltuna.

Muita huomiota

Pakkokeinolain 3 luvun 8 § koskee vangitsemisasiassa esitettävää selvitystä. Pykälää ei esityksessä ehdoteta muutettavaksi. Esityksen perusteluissa (HE, s. 89) selostetuin tavoin Suomen lainsäädännön katsotaan täyttävän ns. tiedonsaantidirektiivin (2012/13/EU) 7 artiklan 1 kohdan vaatimukset. Pakkokeinolain 3 luvun 8 §:n käytännön soveltamiseen liittyen lakivaliokunta kuitenkin muistuttaa direktiivin 7 artiklan 1 kohdan sanamuodosta, jonka mukaan "Jos henkilö pidätetään ja hän menettää vapautensa jossain rikosoikeudellisten menettelyjen vaiheessa, jäsenvaltioiden on varmistettava, että pidätetyn henkilön tai hänen avustajansa käyttöön annetaan toimivaltaisten viranomaisten hallussa olevat kyseiseen tapaukseen liittyvät asiakirjat, jotka ovat välttämättömiä pidätyksen tai vapaudenmenetyksen laillisuuden riitauttamiseksi tehokkaasti kansallisen oikeuden mukaisesti."

Hallituksen esityksen valiokuntakäsittelyssä ovat nousseet esiin myös lähdesuojaan liittyvät kysymykset. Valiokunta korostaa korkeimman oikeuden lähdesuojaa koskevan ratkaisukäytännön huomioimista viranomaistoiminnassa ja pakkokeinolakia sovellettaessa (esim. KKO 2019:67, KKO 2019:112 ja KKO 2021:19).

Seuranta ja jatkoarviointi

Nyt käsiteltävää hallituksen esitystä koskevassa valiokuntakuulemisessa on esitetty näkemyksiä useista muun muassa pakkokeinolakia koskevista uudistamistarpeista, joita ei ole sisällytetty nyt käsiteltävään hallituksen esitykseen. Eräänä esimerkkinä pakkokeinoja koskevan muutoksenhakujärjestelmän kokonaistarkastelun tarve liittyen prosessuaalisen kantelun käyttöalan laajentumiseen ja sen vaikutuksiin. Yhteydenpidon rajoittamisen valvontaan sekä ylimääräisen tiedon käyttöön liittyviä jatkoarviointitarpeita valiokunta on käsitellyt edellä yleisperusteluissa ja ehdottanut niiden osalta hyväksyttäviksi lausumia.

Myös hallintovaliokunnan esityksestä antamassa lausunnossa on nostettu esiin eräitä tarpeita (ks. HaVL 37/2022 vp, s. 6). Eräs esiin nousseista uudistamistarpeista liittyy esimerkiksi niin sanottuun jälkikäteen ilmoitettavaan etsintään, jota on selostettu myös nyt käsiteltävässä esityksessä (HE, s. 103—104).

Viimeksi mainittuun liittyen hallintovaliokunta toteaa lausunnossaan (HaVL 37/2022 vp, s. 6), että pakkokeinolaissa ei ole säännöksiä tiedonhankinnan kohteen tietämättä tehtävästä etsinnästä. Hallintovaliokunnan mukaan poliisin käytännön toiminnassa tulee esiin esimerkiksi terroristisiin ryhmiin tai järjestäytyneisiin rikollisryhmiin liittyen tilanteita, joissa tiettyyn tilaan tai paikkaan kohdistuva etsintä olisi perusteltua tehdä kohdehenkilön tietämättä. Jälkikäteen ilmoitettavaa paikkaan kohdistuvaa etsintää koskevaa sääntelyä ei ehdoteta tässä yhteydessä toteutettavaksi. Hallintovaliokunta kiinnittää lausunnossaan huomiota siihen, että jälkikäteen ilmoitettavaa etsintää koskeva sääntely on merkityksellistä sekä rikosten estämisen että niiden selvittämisen näkökulmasta. Hallintovaliokunta pitää perusteltuna arvioida, onko mainitun kaltaiselle sääntelylle

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

tarvetta erityisesti vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan näkökulmasta. Yhtenä elementtinä prosessissa voitaisiin hallintovaliokunnan mukaan huomioida etsintävaltuutetun käyttäminen etsinnän edellytysten etukäteistarkastelussa samaan tapaan kuin erityisessä kotietsinnässä.

Lakivaliokunta toteaa olevan selvää, että pakkokeinolakiin tai muuhun lainsäädäntöön ehdotettavat oleelliset muutokset edellyttävät huolellista lainvalmistelua ja arviointia eikä sellaista ole mahdollista toteuttaa eduskuntakäsittelyn yhteydessä. Lakivaliokunta korostaakin, että pakkokeinolain ja muun siihen liittyvän lainsäädännön toimivuutta on syytä edelleen seurata ja arvioida myös muita mahdollisia pakkokeinolain muutostarpeita. Valiokunta kuitenkin korostaa tässä yhteydessä erityisesti edellä selostettuun hallintovaliokunnan lausuntoon (HaVL 37/2022 vp, s. 6) viitaten, että jatkossa on perusteltua selvittää ja arvioida, onko jälkikäteen ilmoitettavan paikkaan kohdistuvan etsinnän kaltaiselle sääntelylle tarvetta erityisesti vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan näkökulmasta ja tuoda asiaa koskevan selvityksen perusteella tarvittavat lainmuutokset eduskunnan käsiteltäviksi mahdollisimman pian. Valiokunta ehdottaa asiaa koskevan lausuman hyväksymistä (*Valiokunnan lausumaehdotus 4*).

Esityksen sisältämien ehdotusten resurssivaikutuksia selostetaan esityksen jaksossa 4.2.1 (HE, s. 85—87). Esityksessä todetuina tavoin useiden esityksen sisältämien ehdotusten arvioidaan säästävän toimivaltaisten viranomaisten resursseja. Toisaalta eräät ehdotukset aiheuttavat myös lisäresurssitarpeita. Lakivaliokunta korostaa, että resurssien riittävyttä on seurattava paitsi yleisesti myös siltä osin, että tietyn viranomaistahon ja tuomioistuinten resurssitarpeista huolehditaan. Myös hallintovaliokunta on esityksestä antamassaan lausunnossa (HaVL 37/2022 vp, s. 6) katsonut, että ehdotettujen muutosten vaikutuksia viranomaisten resursseihin on syytä seurata.

Lakialoite LA 91/2020 vp

Lakialoitteessa LA 91/2020 vp ehdotetaan pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n 2 momentin muuttamista siten, että ylimääräistä tietoa saisi käyttää rikoksen selvittämisessä myös, jos tieto koskee huumausainerikosta.

Lakivaliokunta toteaa, että lakialoitteessa ehdotettu muutos tulee asiallisesti toteutetuksi käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä ehdotetulla muutoksella (1. lakiehdotus, 10 luku 56 § 2 mom. 10 kohta). Edellä todetun perusteella lakivaliokunta ehdottaa, että lakialoite *hylätään*.

Lakialoite LA 57/2021 vp

Lakialoitteessa LA 57/2021 vp ehdotetaan pakkokeinolain 10 luvun 3 §:ää muutettavaksi siten, että esitutkintaviranomaiselle voitaisiin antaa lupa kohdistaa telekuuntelua rikoksesta epäillyn hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen myös törkeän ampuma-aserikoksen esitutkinnassa.

Lakivaliokunta toteaa, että lakialoitteessa ehdotettu muutos tulee asiallisesti toteutetuksi käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä ehdotetulla muutoksella (1. lakiehdotus, 10 luku 3 § 2 mom. 16 kohta). Edellä todetun perusteella lakivaliokunta ehdottaa, että lakialoite *hylätään*.

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Laki pakkokeinolain muuttamisesta

10. luku. Salaiset pakkokeinot

14 §. Peitelty tiedonhankinta ja sen edellytykset. Esityksen mukaan pykälään lisätään uusi 4 momentti, jonka mukaan poliisi, Tulli ja Rajavartiolaitos saavat kohdistaa epäiltyyn peiteltyä tiedonhankintaa tietoverkossa, jos tätä on syytä epäillä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta tai jos kysymyksessä on rikoslain 17 luvun 19 §:ssä tarkoitettu rikos.

Edellä mainitussa uudessa 4 momentissa mainittu rikoslain 17 luvun 19 § on kumottu 1.1.2023 alkaen lailla 723/2022. Asiallisesti vastaavista teoista on 1.1.2023 alkaen säädetty rikoslain 20 luvun 21 §:ssä, jossa enimmäisrangaistus on korotettu kahteen vuoteen vankeutta. Näin ollen ehdotetun momentin alkuosa ("säädetty ankarin rangaistus on kaksi vuotta vankeutta") kattaa jo esityksessä erikseen mainitun kriminalisoinnin. Erillismaininta tästä kriminalisoinnista uudessa 4 momentissa on valiokunnan käsityksen mukaan siten tarpeeton. Edellä todetun valossa lakivaliokunta ehdottaa, että *4 momentista* poistetaan muotoilu "tai jos kysymyksessä on rikoslain 17 luvun 19 §:ssä tarkoitettu rikos".

25 §. Teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen. Esityksen mukaan pykälän 2 momentista poistetaan rajoitus siitä, että teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimiseksi saadaan käyttää ainoastaan sellaista teknistä laitetta, jota voidaan käyttää pelkästään tähän tarkoitukseen.

Edellä yleisperusteluissa selostetuista, perustuslakivaliokunnan esityksestä antamassa lausunnossa (PeVL 98/2022 vp) esitetyistä syistä lakivaliokunta ehdottaa, että 2 momenttiin ei tehdä esityksessä ehdotettua muutosta, jolla poistetaan rajoitus siitä, että teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimiseksi saadaan käyttää ainoastaan sellaista teknistä laitetta, jota voidaan käyttää pelkästään tähän tarkoitukseen. Lakivaliokunta ehdottaa, että *2 momentti* tarkistetaan kuulumaan seuraavasti: Esitutkintaviranomainen saa käyttää 1 momentissa tarkoitettujen tietojen hankkimiseksi ainoastaan sellaista teknistä laitetta, jota voidaan käyttää vain teleosoitteen ja telepäätelaitteen yksilöimiseen. Liikenne- ja viestintävirasto tarkastaa teknisen laitteen tässä momentissa tarkoitettujen vaatimustenmukaisuuden sekä sen, ettei laite ominaisuuksiensa vuoksi aiheuta haitallista häiriötä yleisen viestintäverkon laitteille tai palveluille.

52 §. Kuuntelu- ja katselukiellot. Esityksessä ehdotetaan kuuntelu- ja katselukielloja koskevan pykälän muuttamista. Lakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että pykälän 2 momentin 3 kohdassa käytetään vanhasta säädöstekstistä peräisin olevaa muotoilua "ohjelmatoimittajan harjoittaja". Mainittu kohta viittaa oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 20 §:ssä tarkoitettuun lähdesuojaan, jossa käytetään muotoilua "ohjelmatoiminnan harjoittaja". Edellä todetun valossa ja jotta lakiehdotuksen muotoilu on yhdenmukainen myös sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain (460/2003) kanssa, lakivaliokunta ehdottaa 52 §:n *2 momentin 3 kohdan* tarkistamista siten, että muotoilu "ohjelmatoimittajan harjoittaja" korvataan muotoilulla "ohjelmatoiminnan harjoittaja".

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

63 §. Viestinnän välittäjän avustamisvelvollisuus ja pääsy eräisiin tiloihin. (Uusi) Pykälä sisältää säännökset teleyrityksen avustamisvelvollisuudesta ja pääsystä eräisiin tiloihin. Kyseistä pykälää ei esityksessä ehdoteta muutettavaksi. Jotta mainitun pykälän muotoilut olisivat linjassa pakkokeinolain muuhun sääntelyyn ehdotettujen muutosten kanssa, lakivaliokunta ehdottaa, että 63 §:ää sekä pykälän *otsikkoa* tarkistetaan siten, että "teleyrityksen" sijasta viitataan "viestinnän välittäjään".

2. Laki esitutkintalain muuttamisesta

2. luku. Esitutkintaan osalliset

4 §. Erityiset tutkintajärjestelyt. Pykälässä säädetään erityisistä tutkintajärjestelyistä. Esityksessä pykälään ehdotetaan uutta 2 momenttia, jonka mukaan syyttäjä johtaa esitutkintaa, kun kuolemansyyn selvittämisestä annetun lain (459/1973) 7 §:n 3 momentin perusteella syyttäjälle ilmoitetussa kuolemantapauksessa epäillään poliisin palveluksessa olevan henkilön syyllistyneen rikokseen. Lakivaliokunta pitää ehdotettua uutta 2 momenttia lähtökohtaisesti perusteltuna.

Kyseisen pykälän poliisimiehiä koskevassa voimassa olevassa 1 momentissa käytetään poliisimiehen osalta muotoilua "jos poliisimiehen epäillään tehneen rikoksen". Jotta ehdotettu 2 momentti on paremmin linjassa 1 momentin muotoilun ja syyttömyysolettaman kanssa, lakivaliokunta ehdottaa, 2 momentin tarkistamista kuulumaan siten, että sen mukaan syyttäjä johtaa esitutkintaa, kun kuolemansyyn selvittämisestä annetun lain (459/1973) 7 §:n 3 momentin perusteella syyttäjälle ilmoitetussa kuolemantapauksessa poliisin palveluksessa olevan henkilön epäillään tehneen rikoksen.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Lakivaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 217/2022 vp sisältyvät 3.—13. lakiehdotuksen.

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 217/2022 vp sisältyvät 1. ja 2. lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Eduskunta hylkää lakialoitteisiin LA 91/2020 vp ja LA 57/2021 vp sisältyvät lakiehdotukset.

Eduskunta hyväksyy neljä lausumaa. (Valiokunnan lausumaehdotukset)

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

pakkokeinolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan pakkokeinolain (806/2011) 5 luvun 9 §, sellaisena kuin se on osaksi laissa 101/2018, *muutetaan* 2 luvun 1 §:n 2 momentti ja 10 §, 3 luvun 14 §:n 2 momentti, 15 §:n 1 momentti ja 16 §:n 1 momentti, 4 luvun 1 , 2 ja 4 §, 5 luvun 4 §:n otsikko, 6 §:n 1 momentti, 7, 8 ja 10 §, 6 luvun 2 §:n 2 momentti, 4 §, 5 §:n 1 momentti ja 8 §:n 2 momentti, 7 luvun 4 §:n 1 momentti, 12 §:n 2 momentti, 14, 15 ja 21 § sekä 23 §:n otsikko, 8 luvun 14 §:n otsikko, 18 §:n otsikko ja 23 §, 9 luvun 3 §:n 1 momentti, 10 luvun 3 §:n 1 ja 2 momentti, 4 §:n 1 momentti, 5 §, 6 §:n 1 momentti, 7 §:n 2 momentti, 9 ja 14 §, 15 §:n 1 momentti, 16 §:n 2 momentti, 23 §:n 2 momentti, 25 §:n 2 momentti, 27 §:n 2 momentti, 28 §:n 2 momentti, 29 §:n 1 momentti, 31 §:n 1 momentti, 35 §:n 1 momentti, 39 §:n 1 momentti, 40 §:n 1 momentti, 42 §:n 1 momentti, 43 §:n 3 momentti, 48 §:n 1 momentti, 52 §, 56 §:n 2 momentti, 57 ja 58 §, 60 §:n 1 momentti, 63 § ja 65 §:n 1 momentti sekä 11 luvun 4 §:n 1 momentin 8 kohta,

sellaisina kuin niistä ovat 4 luvun 1 § osaksi laissa 396/2015, 4 luvun 4 § osaksi laissa 232/2022, 5 luvun 6 §:n 1 momentti laissa 101/2018, 5 luvun 8 § osaksi laissa 101/2018, 6 luvun 4 § ja 7 luvun 14 ja 15 § osaksi laissa 357/2016, 7 luvun 21 § osaksi laeissa 434/2017 ja 899/2020, 10 luvun 3 §:n 1 momentti, 6 §:n 1 momentti ja 39 §:n 1 momentti laissa 587/2019, 10 luvun 3 §:n 2 momentti laeissa 1268/2021 ja 732/2022, 10 luvun 5 ja 9 § osaksi laissa 1146/2013, 10 luvun 14 § osaksi laeissa 628/2015 ja 1268/2021, 10 luvun 15 §:n 1 momentti ja 40 §:n 1 momentti laissa 628/2015, 10 luvun 27 §:n 2 momentti laissa 732/2022, 10 luvun 48 §:n 1 momentti ja 65 §:n 1 momentti laissa 112/2018, 10 luvun 52 § laissa 737/2015, 10 luvun 56 §:n 2 momentti, 58 § ja 60 §:n 1 momentti laissa 1146/2013, 10 luvun 57 § laeissa 112/2018 ja 624/2019 sekä 11 luvun 4 §:n 1 momentin 8 kohta laissa 509/2019, ja

lisätään 5 lukuun uusi 5 a §, 8 luvun 18 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 1146/2013, uusi 4 momentti, 8 lukuun uusi 29 a §, 10 luvun 7 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 875/2018, uusi 3 momentti, 10 luvun 15 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 628/2015, uusi 4 momentti, 10 luvun 38 §:ään uusi 3 momentti sekä 11 lukuun uusi 1 b ja 2 a § seuraavasti:

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

2 luku

Kiinniottaminen, pidättäminen, vangitseminen ja tutkinta-aresti

1 §

Poliisimiehen kiinniotto-oikeus

Poliisimies saa myös ottaa kiinni rikoksesta epäillyn, joka on määrätty pidätettäväksi, vangittavaksi tai otettavaksi kiinni tehostetun matkustuskiellon valvonnassa käytettävien välineiden kiinnitystä varten. Poliisimies saa lisäksi ottaa tuomioistuimen pääkäsittelyn tai päätösharkinnan aikana kiinni vastaajan, jonka vangitsemista on vaadittu tuomitsemisen yhteydessä, jos kiinniottaminen on tarpeen hänen poistumisensa estämiseksi.

10 §

Pidättämisestä ilmoittaminen ja pidättämistä koskeva päätös

Pidätetylle on ilmoitettava pidättämisen syy viipymättä, kun päätös pidättämisestä on tehty tai hänet on otettu pidättämismääräyksen perusteella kiinni.

Ilmoittamisesta pidättämisestä pidätetyn läheiselle tai muulle henkilölle säädetään poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 2 luvun 2 §:n 2 momentissa.

Pidättämisestä on tehtävä kirjallinen päätös, jossa lyhyesti mainitaan tiedot rikoksesta, josta pidätetty epäillään, ja pidättämisen peruste. Pidättämistä koskevasta päätöksestä on ilman aiheutonta viivytystä toimitettava jäljennös pidätetylle.

3 luku

Tuomioistuinmenettely vangitsemisasioidissa

14 §

Määräajan asettaminen syytteen nostamista varten

Jos syytteen nostamiselle määrätty aika osoittautuu liian lyhyeksi, tuomioistuin, joka käsittelee syytteen, voi syyttäjän viimeistään neljä päivää ennen määräajan päättymistä tekemästä pyynnöstä pidentää määräaikaa. Tuomioistuimen on otettava asia käsiteltäväksi viipymättä ja ratkaistava se määräajan kuluessa. Vangitulle ja hänen avustajalleen on varattava tilaisuus tulla kuulluiksi pyynnöstä. Vangittua on kuultava henkilökohtaisesti, jos hän niin haluaa. Asia voidaan ratkaista kansliassa ilman istuntokäsittelyä, jos tuomioistuin harkitsee sen soveliaaksi ja vangittu suostuu käsittelytapaa koskevaan pyyntöön.

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

15 §

Vangitsemisasian uudelleen käsittely

Jos rikoksesta epäilty on vangittu, sen tuomioistuimen, joka käsittelee syytteen, on vangitun pyynnöstä otettava vangitsemisasia tuomion antamiseen asti uudelleen käsiteltäväksi viipymättä ja viimeistään neljän vuorokauden kuluttua pyynnön esittämisestä. Ennen syytteen nostamista asia saadaan käsitellä uudelleen myös siinä käräjäoikeudessa, jonka tuomiopiiriin säilyttämispaikkakunta kuuluu. Vangitsemisasiaa ei kuitenkaan tarvitse ottaa uudelleen käsiteltäväksi aikaisemmin kuin kahden viikon kuluttua asian edellisestä käsittelystä. Jos pääkäsittelyä on lykätty vastaajan mielentilan tutkimisen johdosta, kyseisen vastaajan vangitsemisasiaa ei tarvitse ottaa uudelleen käsiteltäväksi pääkäsittelyn lykkäämisen aikana.

16 §

Vangittuna pitämisestä määrääminen eräissä tapauksissa

Jos tuomioistuin peruuttaa tai lykkää pääkäsittelyn taikka määrää toimitettavaksi uuden pääkäsittelyn asiassa, jossa vastaaja on vangittuna, on sen samalla päätettävä, onko 2 luvun 11 §:n 1 momentissa tarkoitettuja edellytyksiä pitää hänet edelleen vangittuna.

4 luku

Yhteydenpidon rajoittaminen

1 §

Yhteydenpidon rajoittamisen edellytykset

Esitutinnan ollessa kesken voidaan rajoittaa kiinni otetun, pidätetyn ja tutkintavangin yhteydenpitoa tiettyyn muuhun henkilöön, jos on syytä epäillä, että yhteydenpito vaarantaa kiinniottamisen, pidättämisen tai tutkintavankeuden tarkoituksen. Yhteydenpitoa voidaan rajoittaa myös syyteharkinnan ja oikeudenkäynnin ollessa kesken, jos on perusteltua syytä epäillä, että yhteydenpito vakavasti vaarantaa tutkintavankeuden tarkoituksen.

Yhteydenpitoa voidaan erityisen painavista syistä rajoittaa yleisesti muiden henkilöiden kanssa nimeämättä henkilöitä, joihin yhteydenpitoa rajoitetaan. Yhteydenpitorajoitus on tällöin voimassa enintään 60 päivän ajan vapaudenmenetyksen alkamisesta. Tuomioistuin voi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen viimeistään viikkoa ennen määräajan päättymistä tekemästä pyynnöstä pidentää tätä aikaa enintään 30 päivällä kerrallaan. Tuomioistuimen on otettava määräajan pidentämistä koskeva asia käsiteltäväksi viipymättä ja ratkaistava se määräajan kuluessa. Yhteydenpitorajoituksen kohteena olevalle henkilölle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi vaatimuk-

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

sesta. Muilta osin asian käsittelyssä noudatetaan soveltuvin osin, mitä 3 luvun 6 §:n 1 ja 4 momentissa säädetään vangitsemisasian käsittelystä.

Yhteydenpitoa ei saa rajoittaa oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n 1 tai 5 momentissa tarkoitettua asianajajan, julkisen oikeusavustajan tai luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan kanssa. Yhteydenpitoa ei saa rajoittaa myöskään säilytystilan tai vankilan henkilökunnan, säilytystilan tai vankilan henkilökunnan toimintaa valvovan viranomaisen, sellaisen ihmisoikeuksien toteutumista valvovan toimielimen, jolle vapautensa menettäneellä on kansainvälisten sopimusten mukaan valitus- tai kantelu-oikeus taikka muun viranomaisen kanssa. Yhteydenpitoa lähiomaisen tai muun läheisen kanssa ja yhteydenpitoa tutkintavankeuslain (768/2005) 9 luvun 12 §:ssä tarkoitettua edustuston kanssa saa rajoittaa ainoastaan rikoksen selvittämiseen liittyvistä erityisen painavista syistä. Yhteydenpitoa lähiomaiseen saa rajoittaa vain siinä määrin kuin se on välttämätöntä kiinniottamisen, pidättämisen tai tutkintavankeuden tarkoituksen toteuttamiseksi.

Yhteydenpitoa ei saa rajoittaa enempää eikä pitempään kuin on välttämätöntä.

2 §

Yhteydenpidon rajoittamisen sisältö

Kiinni otetun, pidätetyn ja tutkintavangin kirjeenvaihto, puhelimen käyttö, tapaamiset ja muu yhteydenpito tai yhdessäolo estetään sellaisten henkilöiden kanssa, joihin yhteydenpitoa on rajoitettu. Tuomioistuimien voi kuitenkin määrätä, että yhteydenpito rajoituksesta huolimatta sallitaan yhdellä tai useammalla yhteydenpitotavoilla.

Jos kirjettä, muuta postilähetystä tai viestiä ei toimiteta perille 1 momentissa tarkoitettua yhteydenpitorajoituksen vuoksi, asiasta on annettava viipymättä tieto lähettäjälle, jollei se vaaranna yhteydenpitorajoituksen tarkoitusta. Asiasta on lisäksi annettava viipymättä tieto vastaanottajalle, jos kyseessä on yhteydenpitorajoituksen kohteena oleva henkilö ja jollei se vaaranna yhteydenpitorajoituksen tarkoitusta. Kirje, muu postilähetys tai viesti, jota ei toimiteta perille, on palautettava lähettäjälle tai annettava vapautensa menettäneelle yhteydenpitorajoituksen päättyttyä.

Kiinni otetun, pidätetyn ja tutkintavangin yhteydenpidon valvonnassa noudatetaan tutkintavankeuslain 8 ja 9 luvun sekä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 6 ja 7 luvun säännöksiä kirjeenvaihdon, puhelujen, sähköisen yhteydenpidon ja tapaamisten valvonnasta.

4 §

Yhteydenpidon rajoittamisesta päättäminen

Yhteydenpidon rajoittamisesta kiinniottamisen ja pidättämisen aikana päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Tutkintavankeuteen liittyvästä yhteydenpidon rajoittamisesta ja sen voimaolon jatkamisesta päättää pidättämiseen oikeutettu virkamiehen tai vankilan yksikönpäällikön esityksestä vangitsemisesta päättävä tuomioistuin. Yhteydenpidon rajoittamisesta voi ennen tuomioistuimen ratkaisua väliaikaisesti päättää pidättämiseen oikeutettu virkamiehen esityksestä vankilan yksikönpäällikkö tai, jos tutkintavanki on sijoitettu poliisin säilytystilaan, pidättämiseen oikeutettu virkamies.

Jos tuomioistuin 3 luvun 9 §:n nojalla lykkää pidätetyn vangitsemista koskevan asian käsittelyä, sen tulee päättää pidätetylle määrätyn väliaikaisen yhteydenpitorajoituksen voimassa pitämi-

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

sestä tai muuttamisesta. Yhteydenpitorajoitus ja sen perusteet on otettava uudelleen käsiteltäviksi 3 luvun 15 §:ssä tarkoitetun vangitsemisasian uudelleen käsittelyn yhteydessä.

Yhteydenpidon rajoittamisesta 2 luvun 11 §:n 3 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa päättää syyttäjän esityksestä vangitsemisesta päättävä tuomioistuin.

Edellä 1 momentissa tarkoitetun yhteydenpidon rajoittamisesta päättävän tai sen esittämiseen oikeutetun virkamiehen on viipymättä poistettava yhteydenpitorajoitus siltä osin kuin edellytyksiä sille ei enää ole.

Yhteydenpitorajoitusta koskevasta päätöksestä on ilmoitettava Rikosseuraamuslaitokselle.

5 luku

Matkustuskielto

4 §

Matkustuskiellosta päättävä viranomainen ja matkustuskieltoa koskeva harkinta

5 a §

Tehostetun matkustuskiellon valvonnassa käytettävien välineiden kiinnitys

Tuomioistuin voi määrätä tehostettuun matkustuskieltoon määrätyn saapumaan vankilaan, yhdyskuntaseuraamustoimistoon tai muuhun tarkoitukseen soveltuvaan paikkaan 2 luvun 12 d §:ssä tarkoitettujen tehostetun matkustuskiellon valvonnassa käytettävien teknisten välineiden kiinnitykseen.

Tuomioistuin voi määrätä tehostettuun matkustuskieltoon määrätyn otettavaksi tai pidettäväksi kiinni 1 momentissa tarkoitetun kiinnityksen valmistumiseen asti, jos kiinnitys voidaan suorittaa välittömästi määräyksen antamisen jälkeen.

6 §

Poikkeushupa

Pidättämiseen oikeutettu virkamies saa yksittäistapauksessa perustellusta syystä myöntää matkustuskieltoon määrätylle luvan vähäiseen poikkeamiseen matkustuskieltopäätöksessä määrätystä velvollisuudesta. Pidättämiseen oikeutettu virkamies saa perustellusta syystä ja tutkinnanjohtajaa mahdollisuuksien mukaan kuultuaan yksittäistapauksessa myöntää luvan vähäiseen poikkeamiseen tehostettua matkustuskieltoa koskevassa päätöksessä asetetusta velvollisuudesta, jos kysymys ei ole tutkintavankeuden vaihtoehtona määrättyjä valvontatoimia koskevan puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annetun lain (620/2012) mukaisesta tehostettua matkustuskieltoa koskevasta

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

päätöksestä. Tehostettua matkustuskieltoa koskevasta poikkeusluvasta on viipymättä ilmoitettava Rikosseuraamuslaitokselle.

— — — — —

7 §

Matkustuskieltopäätöksen sisällön muuttaminen

Matkustuskieltopäätöksen 2 tai 2 a §:ssä tarkoitettua sisältöä saadaan muuttuneiden olosuhteiden vuoksi tai muuten tärkeästä syystä muuttaa. Muuttamisessa noudatetaan 4 §:n säännöksiä matkustuskiellosta päättävästä viranomaisesta. Pidättämiseen oikeutettu virkamies voi kuitenkin aina päättää matkustuskieltopäätöksen sisällön lieventämisestä, jos matkustuskieltoon määrätty suostuu tähän ja jos kysymys ei ole tutkintavankeuden vaihtoehtona määrättyjä valvontatoimia koskevan puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annetun lain mukaisesta tehostettua matkustuskieltoa koskevasta päätöksestä.

8 §

Matkustuskiellon voimassaolo ja kumoaminen

Ennen syytteen nostamista määrätty matkustuskielto on voimassa pääkäsittelyyn asti, jollei sitä ole määrätty päättymään aikaisemmin tai sitä aikaisemmin erikseen kumota. Matkustuskielto on kumottava kokonaan tai osittain heti, kun edellytyksiä sen voimassa pitämiseen sellaisenaan ei enää ole. Kumoamisesta voi päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies, vaikka matkustuskielto olisi tuomioistuimen määräämä.

Matkustuskieltoon määrättyllä on jo ennen syytteen nostamista oikeus saattaa kysymys pidättämiseen oikeutetun virkamiehen määräämän matkustuskiellon voimassa pitämisestä tuomioistuimen tutkittavaksi. Vaatimus on otettava käsiteltäväksi viikon kuluessa sen saapumisesta tuomioistuimelle. Tuomioistuimen on kumottava kielto kokonaan tai osittain, jos se varattuaan asianomaiselle pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle tilaisuuden tulla kuulluksi katsoo, ettei matkustuskiellon pitämiseen sellaisenaan voimassa ole edellytyksiä. Tuomioistuimen määräämän matkustuskiellon uudelleen käsittelyssä noudatetaan soveltuvin osin 3 luvun 15 §:n 1 momentissa säädettyä.

Kun tuomioistuin peruuttaa tai lykkää pääkäsittelyn asiassa, jossa vastaaja on matkustuskiellossa, sen on määrättävä, onko matkustuskielto pidettävä voimassa.

Ratkaistessaan syyteasian tuomioistuin saa määrätä vastaajan 1 §:ssä tarkoitettuun matkustuskieltoon tai hänelle määrätyn tällaisen matkustuskiellon pidettäväksi edelleen voimassa vain, jos hänet tuomitaan ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Vapaana oleva vastaaja saadaan määrätä tällaiseen matkustuskieltoon vain syyttäjän tai vastaajalle rangaistusta vaatineen asianomistajan vaatimuksesta. Tuomioistuin saa omasta aloitteestaan määrätä vangitun tai vangittavaksi vaaditun vangitsemisen sijasta edellä tarkoitettuun matkustuskieltoon. Matkustuskielto on tällöin voimassa, kunnes rangaistuksen täytäntöönpano alkaa tai ylempi tuomioistuin toisin määrää.

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

10 §

Matkustuskiellon rikkomisen seuraamukset

Jos matkustuskieltoon määrätty rikkoo matkustuskieltopäätöksessä määrättyjä velvoitteita, toimii vastoin 5 a §:n 1 momentissa tarkoitettua tuomioistuimen määräystä saapua teknisten välineiden kiinnitykseen, irrottaa tai tekee toimintakyvyttömäksi tehostetun matkustuskiellon valvomiseksi hänen yllään kiinnitetyn tai haltuunsa annetun teknisen välineen taikka pakenee, ryhtyy valmistelemaan pakoa, vaikeuttaa asian selvittämistä tai jatkaa rikollista toimintaa, matkustuskieltopäätöksen 2 tai 2 a §:ssä tarkoitettua sisältöä saadaan muuttaa tai hänet saadaan matkustuskiellon sijasta pidättää tai vangita. Jos hänelle tuomittu ehdoton vankeusrangaistus on jo tullut täytäntöönpanokelpoiseksi, se saadaan panna heti täytäntöön.

6 luku

Vakuustakavarikko

2 §

Vakuustakavarikosta päättäminen

Ennen syytteen vireille tuloa vaatimuksen omaisuuden panemisesta vakuustakavarikkoon voi tehdä pidättämiseen oikeutettu virkamies. Jollei tätä ole pidettävä ilmeisen tarpeettomana, ennen vaatimuksen tekemistä siitä on ilmoitettava syyttäjälle, joka voi ottaa päätettäväkseen kysymyksen vaatimuksen tekemisestä. Syytteen vireille tultua vaatimuksen voi tehdä syyttäjä ja itselleen tulevan vahingonkorvauksen tai hyvityksen maksamisen turvaamiseksi myös asianomistaja.

4 §

Toimenpiteen kumoaminen

Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on kumottava väliaikainen vakuustakavarikko ennen tuomioistuinkäsittelyä ja tuomioistuimen on kumottava vakuustakavarikko, kun turvaamistoimea ei enää ole syytä pitää voimassa. Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on tehtävä tuomioistuimelle esitys vakuustakavarikon kumoamisesta, jos sen edellytyksiä ei enää ole. Väliaikainen vakuustakavarikko ja vakuustakavarikko säilyvät voimassa, vaikka sakon, vahingonkorvauksen, hyvityksen tai menetettäväksi tuomittavan rahamäärän maksamisen vakuudeksi asetetaan ulosotokaaren 8 luvun 3 §:ssä tarkoitettu vakuus.

Tuomioistuimen on kumottava vakuustakavarikko myös, jollei syytettä nosteta tai menettämisseuraamusta koskevaa vaatimusta panna vireille neljän kuukauden kuluessa vakuustakavarikkoa koskevan määräyksen antamisesta. Tuomioistuin voi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen viimeistään kaksi viikkoa ennen määräajan päättymistä tekemästä pyynnöstä pidentää tätä aikaa enintään neljällä kuukaudella kerrallaan, jos vakuustakavarikon edellytykset ovat edelleen ole-

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

massa eikä vakuustakavarikon voimassapitäminen vakuustakavarikon peruste ja siitä aiheutuva haitta huomioon ottaen ole kohtuutonta. Kysymyksessä olevan rikosasian laatuun ja selvittämiseen liittyvien erityisten syiden vuoksi määräaika voidaan pidentää enintään vuosi kerrallaan tai päättää, että vakuustakavarikko on voimassa toistaiseksi. Tuomioistuimen on otettava määräajan pidentämistä koskeva asia käsiteltäväksi viipymättä ja ratkaistava se määräajan kuluessa. Sellaiselle henkilölle, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee, on varattava tilaisuus tulla kuulluksi määräajan pidentämistä koskevan asian käsittelyn yhteydessä. Asia voidaan kuitenkin ratkaista sanottua henkilöä kuulematta, jollei häntä tavoiteta. Asia voidaan ratkaista kansliassa ilman istutokäsittelyä, jos tuomioistuin harkitsee sen soveliaaksi ja sanottu henkilö suostuu käsittelytapaa koskevaan pyyntöön.

5 §

Vakuustakavarikon uudelleen käsittely

Sen vaatimuksesta, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee, tuomioistuimen on päättävä, onko vakuustakavarikko pidettävä voimassa. Vaatimus on otettava käsiteltäväksi viikon kuluessa sen saapumisesta tuomioistuimelle. Vakuustakavarikkoa ei kuitenkaan tarvitse ottaa uudelleen käsiteltäväksi aikaisemmin kuin kahden kuukauden kuluttua asian edellisestä käsittelystä.

8 §

Vakuustakavarikosta päättäminen vieraan valtion oikeusapupyynnön johdosta

Vakuustakavarikosta 1 momentissa tarkoitettussa tapauksessa päättää sen paikkakunnan käräjäoikeus, missä vastaajalla on omaisuutta, joka voidaan panna vakuustakavarikkoon, tai missä asian käsittely muuten voi tarkoituksenmukaisesti tapahtua. Kun tuomioistuin päättää panna omaisuutta vakuustakavarikkoon, sen on samalla asetettava määräaika, jonka vakuustakavarikko on voimassa. Tuomioistuin voi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen viimeistään viikkoa ennen määräajan päättymistä tekemästä pyynnöstä pidentää tätä aikaa. Tuomioistuimen on otettava määräajan pidentämistä koskeva asia käsiteltäväksi viipymättä ja ratkaistava se määräajan kuluessa. Asia voidaan ratkaista kansliassa ilman istutokäsittelyä, jos tuomioistuin harkitsee sen soveliaaksi ja vastaaja suostuu käsittelytapaa koskevaan pyyntöön.

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

7 luku

Takavarikoiminen ja asiakirjan jäljentäminen

4 §

Telekuunteluun, televalvontaan ja tukiasematietoihin liittyvät takavarikoimis- ja jäljentämiskiel-
lot

Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain (917/2014) 3 §:n 36 kohdassa tarkoitetun viestinnän välittäjän hallusta ei saa takavarikoida tai jäljentää asiakirjaa tai dataa, joka sisältää tämän lain 10 luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitettuun välitettävänä olleeseen viestiin liittyviä tietoja, mainitun luvun 6 §:n 1 momentissa tarkoitettuja viestiin liittyviä välitystietoja tai mainitun luvun 10 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tukiasematietoja.

12 §

Pöytäkirja

Jäljennös pöytäkirjasta on viivytyksettä toimitettava sille, jonka esine, omaisuus tai asiakirja on takavarikoitu tai jäljennetty, sekä tarvittaessa sille, jonka hallusta esine, omaisuus tai asiakirja on takavarikoitu. Pöytäkirjan jäljennöstä ei toimiteta sinä aikana, jona ilmoitus haltuunottamisesta on siirretty 9 §:n 2 momentin nojalla.

14 §

Takavarikon kumoaminen ja esineen, omaisuuden tai asiakirjan palauttaminen

Takavarikko on kumottava niin pian kuin se ei ole enää tarpeen ja takavarikoitu esine, omaisuus tai asiakirja viipymättä palautettava siihen oikeutetulle, jollei palauttamiselle ole 18 tai 23 §:stä johtuvaa tai muualla laissa säädettyä estettä.

Takavarikko on kumottava myös, jos syytetty sen perusteena olevasta rikoksesta ei nosteta tai menettämisseuraamusta koskevaa vaatimusta panna vireille neljässä kuukaudessa esineen, omaisuuden tai asiakirjan takavarikoimisesta. Tuomioistuimella on pidättämiseen oikeutetun virkamiehen pyynnöstä pidentää määräaika enintään neljä kuukautta kerrallaan, jos takavarikoimisen edellytykset ovat edelleen olemassa eikä takavarikon voimassapitäminen takavarikoimisen peruste ja takavarikosta aiheutuva haitta huomioon ottaen ole kohtuutonta. Kysymyksessä olevan rikosasian laatuun ja selvittämiseen liittyvien erityisten syiden vuoksi määräaika voidaan pidentää enintään vuosi kerrallaan tai päättää, että takavarikko on voimassa toistaiseksi. Takavarikko voidaan määrätä toistaiseksi voimassa olevaksi myös, jos sen kohteena olevan esineen, omaisuuden tai asiakirjan hallussapito on kielletty.

Edellä 2 momentissa tarkoitettu pyyntö on esitettävä viimeistään kaksi viikkoa ennen määräajan päättymistä. Tuomioistuimen on otettava määräajan pidentämistä koskeva asia käsiteltäväksi viipymättä ja ratkaistava se määräajan kuluessa. Sellaiselle henkilölle, jonka oikeutta, etua tai

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

velvollisuutta asia koskee, on varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Asia voidaan kuitenkin ratkaista sanottua henkilöä kuulematta, jos häntä ei tavoiteta tai jos sanotulle henkilölle tehtävä ilmoitus haltuunottamisesta on siirretty 9 §:n 2 momentin nojalla. Asia voidaan ratkaista kansliassa ilman istuntokäsittelyä, jos tuomioistuin harkitsee sen soveliaaksi ja sanottu henkilö suostuu käsittelytapaa koskevaan pyyntöön.

15 §

Takavarikon tai jäljentämisen saattaminen tuomioistuimen tutkittavaksi

Sen vaatimuksesta, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee, tuomioistuimen on päättävä, onko takavarikko pidettävä voimassa tai onko asiakirjan jäljennös säilytettävä käytettäväksi todisteena. Voimassa pitämisen tai säilyttämisen edellytyksenä on, että takavarikoimisen tai jäljentämisen edellytykset ovat edelleen olemassa. Lisäksi takavarikon voimassa pitäminen ei saa olla takavarikoimisen peruste ja takavarikosta aiheutuva haitta huomioon ottaen kohtuutonta. Tuomioistuin voi vaatimuksesta päättää myös, että asiakirja on takavarikossa pitämisen asemesta jäljennettävä.

Jos 1 momentissa tarkoitettu vaatimus on tehty ennen kuin se on voitu esittää syytettä tai menettämisseuraamusta koskevassa tuomioistuimen suullisessa käsittelyssä tai kirjallisessa menettelyssä, vaatimus on otettava käsiteltäväksi viikon kuluessa sen saapumisesta tuomioistuimelle. Sen käsittelemisestä on soveltuvin osin voimassa, mitä vangitsemisvaatimuksen käsittelemisestä 3 luvun 1 ja 3 §:ssä säädetään. Takavarikkoa tai asiakirjan jäljennöksen säilyttämistä ei kuitenkaan tarvitse ottaa uudelleen käsiteltäväksi aikaisemmin kuin kahden kuukauden kuluttua asian edellisestä käsittelystä. Sellaiselle henkilölle, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee, on varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Asia voidaan kuitenkin ratkaista sanottua henkilöä kuulematta, jollei häntä tavoiteta.

21 §

Takavarikosta tai jäljentämisestä päättäminen vieraan valtion oikeusapupyynnön johdosta

Esine, omaisuus, asiakirja tai data voidaan vieraan valtion viranomaisen pyynnöstä takavarikoida, jos se voi olla todisteena pyynnön esittäneen valtion viranomaisen käsiteltävänä olevassa rikosasiassa tai se on rikoksella joltakulta viety. Asiakirja voidaan takavarikoimisen sijaan jäljentää, jos se voi olla todisteena pyynnön esittäneen valtion viranomaisen käsiteltävänä olevassa rikosasiassa. Esine, omaisuus tai asiakirja voidaan takavarikoida, jos se on vieraan valtion tuomioistuimen antamalla päätöksellä määrätty rikoksen johdosta menetetyksi taikka jos voidaan aiheellisesti olettaa, että esine tullaan määräämään rikoksen johdosta menetetyksi vieraan valtion viranomaisen käsiteltävänä olevassa asiassa.

Takavarikoimisesta tai asiakirjan jäljentämisestä päättäneen viranomaisen on viikon kuluessa päätöksestä saatettava takavarikoimista tai jäljentämistä koskeva päätös sen paikkakunnan käräjäoikeuden vahvistettavaksi, missä takavarikoiminen tai jäljentäminen on suoritettu. Rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetussa laissa (1286/2003) tarkoitetuissa asioissa päätös voidaan kuitenkin saattaa myös sen käräjäoikeuden vahvistettavaksi, missä mainitun lain 66 §:n 2 momentissa tarkoitettua asiaa käsitellään ja rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

välillä annetussa laissa (1383/2007) tarkoitetuissa asioissa sen käräjäoikeuden vahvistettavaksi, missä mainitun lain 63 §:n 2 momentissa tarkoitettua asiaa käsitellään. Vahvistamisesta päättävän tuomioistuimen on samalla määrättävä takavarikon voimassaoloaika. Tuomioistuin saa takavarikoimisesta päättäneen viranomaisen ennen takavarikon voimassaoloajan päättymistä tekemästä pyynnöstä pidentää kyseistä aikaa. Asia voidaan ratkaista kansliassa ilman istutokäsittelyä, jos tuomioistuin harkitsee sen soveliaaksi ja henkilö, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee, suostuu käsittelytapaa koskevaan pyyntöön. Syyttäjän on tarvittaessa ilmoitettava takavarikkoa tai jäljentämistä koskevasta päätöksestä takavarikkoasiaa aiemmin käsitelleelle viranomaiselle.

Jos esine, omaisuus tai asiakirja on takavarikoitu tai asiakirja jäljennetty käytettäväksi todisteena vieraan valtion viranomaisen käsiteltävänä olevassa rikosasiassa, voi tuomioistuin takavarikoimisesta tai jäljentämisestä päättäneen viranomaisen pyynnöstä päättää, että takavarikon kohde tai asiakirjan jäljennös saadaan tarvittaessa luovuttaa pyynnön esittäneen vieraan valtion viranomaiselle velvoituksin, että se on palautettava sen jälkeen, kun sitä ei enää tarvita todisteena asiassa. Tuomioistuin voi kuitenkin määrätä, että esinettä, omaisuutta, asiakirjaa tai asiakirjan jäljennöstä ei tarvitse palauttaa, jos palauttaminen olisi selvästi epätarkoituksenmukaista.

Tämän pykälän mukaisesta takavarikosta on muuten soveltuvien osin voimassa, mitä tämän luvun 1—13 §:ssä, 14 §:n 1 momentissa, 15, 17 ja 22 §:ssä, 23 §:n 3 ja 4 momentissa sekä 25 §:ssä ja 3 luvun 1 §:n 2 momentissa sekä 5 ja 6 §:ssä sekä kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetussa laissa säädetään. Tämän luvun asiakirjajäljennöksiä koskevia säännöksiä saadaan soveltaa, jos se on oikeusapupyynnön tai oikeusavun antamista koskevien säännösten mukaan mahdollista.

Euroopan unionin jäsenvaltiosta saapuneen, omaisuuden tai todistusaineiston jäädyttämistä koskevien päätösten täytäntöönpanosta Euroopan unionissa annetussa laissa tarkoitetun jäädyttämispynnön, rikosasioita koskevaa eurooppalaista tutkintamääräystä koskevan direktiivin täytäntöönpanosta annetussa laissa (430/2017) tarkoitetun takavarikkopäätöksen sekä jäädyttämistä ja menetetyksi tuomitsemista koskevien päätösten vastavuoroisesta tunnustamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2018/1805 ja jäädyttämistä ja menetetyksi tuomitsemista koskevien päätösten vastavuoroista tunnustamista Euroopan unionissa koskevan asetuksen soveltamisesta annetussa laissa tarkoitetun jäädyttämispäätöksen osalta noudatetaan 1—4 momentissa säädetyn sijasta, mitä mainituissa laeissa ja asetuksessa säädetään.

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

23 §

Takavarikoidun esineen, omaisuuden tai asiakirjan palauttamiseen liittyvät erityiset säännökset

8 luku

Etsintä

14 §

Tietyissä paikanetsinnöissä sovellettavat säännökset

18 §

Kotietsinnän tai paikanetsinnän saattaminen tuomioistuimen tutkittavaksi

Edellä tässä pykälässä säädettyä sovelletaan myös 14 §:ssä tarkoitettuun paikkaan kohdistuvaan paikanetsintään, jos se on vaikutuksiltaan ja menettelyltään vastannut kotietsintää.

Laite-etsintä

23 §

Tietojärjestelmän haltijan tietojenanto- ja avustusvelvollisuus

Tietojärjestelmän haltija, ylläpitäjä ja muu henkilö ovat velvollisia antamaan esitutkintaviranomaiselle tämän pyynnöstä laite-etsinnän toimittamiseksi tarpeelliset salasanat ja muut vastaavat tiedot sekä avustamaan näiden käyttämisessä. Pyyntöä on pyydettyessä annettava kirjallinen todistus sille, jolle pyyntö on esitetty.

Jos henkilö kieltäytyy antamasta 1 momentissa tarkoitettuja tietoja tai avustamasta näiden käyttämisessä mainitussa momentissa tarkoitettulla tavalla, häntä voidaan kuulustella tuomioistuimessa esitutkintalain 7 luvun 9 §:ssä säädettyllä tavalla.

Edellä 1 momentissa säädetty ei koske rikoksesta epäiltyä eikä 7 luvun 3 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettua, joka on oikeutettu tai velvollinen kieltäytymään todistamasta.

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

29 a §

Laite-etsinnän saattaminen tuomioistuimen tutkittavaksi

Jos laite-etsintä on toimitettu kotietsinnän tai 18 §:n 4 momentissa tarkoitettun paikanetsinnän yhteydessä taikka on syytä olettaa, että etsinnän kohteeksi on joutunut 1 §:n 3 momentissa tarkoitettua tietoa, tuomioistuimen on laitteen haltijan tai muun laitteeseen oikeutetun henkilön vaatimuksesta todettava, ovatko laite-etsinnän toimittamisen edellytykset olleet olemassa tai onko etsinnässä menetelty 22 §:ssä edellytetyllä tavalla ja noudatettu soveltuvin osin 5 ja 6 §:n säännöksiä.

Edellä 1 momentissa tarkoitettun vaatimuksen käsittelyyn sovelletaan, mitä kotietsintää ja paikanetsintää koskevan vaatimuksen käsittelystä säädetään 18 §:ssä.

9 luku

Erityisiin tutkintakeinoihin liittyvät pakkokeinot

3 §

Henkilötuntomerkkien ottaminen

Poliisimies saa ottaa rikoksesta epäilystä tunnistamista, rikoksen selvittämistä, toisen tässä laissa tarkoitettun pakkokeinon käyttämistä ja rikoksenteekijöiden rekisteröintiä varten sormen-, käden- ja jalanjäljet, käsiala-, ääni- ja hajunäytteen, kasvo- ja valokuvan sekä tuntomerkkitiedot (*henkilötuntomerkit*).

— — — — —

10 luku

Salaiset pakkokeinot

3 §

Telekuuntelu ja sen edellytykset

Telekuuntelulla tarkoitetaan teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen vastaanotettavan taikka siitä lähetetyn sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:n 43 kohdassa tarkoitettussa yleisessä viestintäverkossa tai siihen liitettyssä viestintäverkossa välitettävänä olevan viestin kuuntelua, tallentamista ja muuta käsittelyä viestin sisällön ja siihen liittyvien tämän luvun 6 §:ssä tarkoitettujen välitystietojen selvittämiseksi. Telekuuntelua saadaan kohdistaa vain rikoksesta epäilyltä lähtöisin olevaan tai hänelle tarkoitettuun viestiin.

Esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa kohdistaa telekuuntelua rikoksesta epäillyn hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos epäiltyä on syytä epäillä:

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

1) joukkotuhonnasta, joukkotuhonnan valmistelusta, rikoksesta ihmisyyttä vastaan, törkeästä rikoksesta ihmisyyttä vastaan, hyökkäysrikoksesta, hyökkäysrikoksen valmistelusta, sotarikoksesta, törkeästä sotarikoksesta, kidutuksesta, kemiallisen aseiden kiellon rikkomisesta, biologisen aseiden kiellon rikkomisesta tai jalkaväkimiinakiellon rikkomisesta;

2) Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamisesta, sotaan yllyttämisestä, maanpetoksesta, törkeästä maanpetoksesta, vakoilusta, törkeästä vakoilusta, turvallisuussalaisuuden paljastamisesta tai luvattomasta tiedustelutoiminnasta;

3) valtiopetoksesta, törkeästä valtiopetoksesta tai valtiopetoksen valmistelusta;

4) törkeästä lasta seksuaalisesti esittävän kuvan levittämisestä;

5) lapsenraiskauksesta, törkeästä lapsenraiskauksesta, seksuaalisesta kajoamisesta lapseen, törkeästä seksuaalisesta kajoamisesta lapseen tai lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä;

6) taposta, murhasta, surmasta, törkeästä pahoinpitelystä tai rikoslain 21 luvun 6 a §:ssä tarkoitettua mainitun luvun 1, 2 tai 3 §:n mukaisesta törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelusta;

7) törkeästä laittoman maahantulon järjestämisestä, törkeästä vapaudenriistosta, ihmiskaupasta, törkeästä ihmiskaupasta, panttivangin ottamisesta tai panttivangin ottamisen valmistelusta;

8) törkeästä ryöstöstä, törkeän ryöstön valmistelusta tai törkeästä kiristyksestä;

9) törkeästä kätkemisrikoksesta, ammattimaisesta kätkemisrikoksesta tai törkeästä rahanpeustusta;

10) tuhotyöstä, liikennetuhotyöstä, törkeästä tuhotyöstä, törkeästä terveyden vaarantamisesta, ydinräjähdერიkoksesta tai kaappauksesta;

11) rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—8 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitettua terroristisessa tarkoituksessa tehdystä rikoksesta, terroristisessa tarkoituksessa tehdystä radiologista asetta koskevasta rikoksesta, terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelusta, terroristiryhmän johtamisesta, terroristiryhmän toiminnan edistämisestä, koulutuksen antamisesta terrorismirikoksen tekemistä varten, kouluttautumisesta terrorismirikoksen tekemistä varten, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta, värväyksestä terrorismirikoksen tekemiseen, terrorismirikoksen rahoittamisesta, terroristin rahoittamisesta, terroristiryhmän rahoittamisesta tai matkustamisesta terrorismirikoksen tekemistä varten, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta;

12) törkeästä vahingonteosta tai törkeästä datavahingonteosta;

13) törkeästä petoksesta tai törkeästä kiskonnasta;

14) törkeästä rahanväärennyksestä;

15) törkeästä tietoliikenteen häirinnästä tai törkeästä tietojärjestelmän häirinnästä;

16) törkeästä ampuma-aserikoksesta;

17) törkeästä ympäristön turmelemisesta; taikka

18) törkeästä huumausainerikoksesta.

4 §

Tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta

Jos on todennäköistä, että 3 §:ssä tarkoitettua viestiä ja siihen liittyviä välitystietoja ei ole enää saatavissa telekuuntelulla, esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa 7 luvun 4 §:ssä säädetystä

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

kiellosta huolimatta lupa takavarikoida tai jäljentää ne tämän luvun 3 §:ssä säädetyillä edellytyksillä viestinnän välittäjän hallusta.

5 §

Telekuuntelusta ja muusta vastaavasta tietojen hankkimisesta päättäminen

Tuomioistuimien päättää telekuuntelusta ja 4 §:ssä tarkoitettujen tietojen hankkimisesta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta.

Lupa telekuunteluun ja 4 §:n 2 momentissa tarkoitettuun tietojen hankkimiseen voidaan antaa luvan antopäivästä alkaen enintään kuukaudeksi kerrallaan.

Telekuuntelua ja telekuuntelun sijasta toimitettavaa tietojen hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

- 1) epäilty rikos ja sen tekoaika;
- 2) rikoksesta epäilty tai epäillyn ollessa tuntematon toimenpiteen kohteena oleva teleosoite tai telepääteläite;
- 3) tosiseikat, joihin epäilyyn kohdistuva rikosepäily ja telekuuntelun tai telekuuntelun sijasta toimitettavan tietojen hankkimisen edellytykset perustuvat;
- 4) telekuuntelua tai 4 §:n 2 momentissa tarkoitettua tietojen hankkimista koskevan luvan voimassaoloaika kellonajan tarkkuudella;
- 5) telekuuntelun tai telekuuntelun sijasta toimitettavan tietojen hankkimisen suorittamista johtava ja valvova pidättämiseen oikeutettu virkamies;
- 6) mahdolliset telekuuntelun tai telekuuntelun sijasta toimitettavan tietojen hankkimisen rajoitukset ja ehdot.

Pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää toimenpiteen kohteena olevista teleosoitteista tai telepäätelaitteista lukuun ottamatta tilanteita, joissa epäilty on tuntematon. Päätöksessä on mainittava perustelut toimenpiteen kohteena olevien teleosoitteiden tai telepäätelaitteiden valitsemiselle.

6 §

Televalvonta ja sen edellytykset

Televalvonnalla tarkoitetaan sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:n 36 kohdassa tarkoitettujen viestinnän välittäjän hallussa olevien välitystietojen hankkimista viestistä, joka on lähetetty tämän luvun 3 §:ssä tarkoitettuun viestintäverkkoon kytketystä teleosoitteesta tai telepäätelaitteesta taikka vastaanotettu tällaiseen osoitteeseen tai laitteeseen, sekä teleosoitteen tai telepäätelaitteen sijaintitiedon hankkimista taikka osoitteen tai laitteen käytön tilapäistä estämistä. Välitystiedolla tarkoitetaan tässä laissa sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:n 7 kohdassa tarkoitettuun käyttäjään tai mainitun pykälän 30 kohdassa tarkoitettuun tilaajaan yhdistettävissä olevaa viestiä koskevaa tietoa, jota viestintäverkoissa käsitellään viestien siirtämiseksi, jakelemiseksi tai tarjolla pitämiseksi.

7 §

Televalvonta teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella

— — — — —
Jos esitutkinta koskee rikosta, jonka johdosta henkilö on saanut surmansa, hänen hallinnassaan olleeseen teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen kohdistuva televalvonta ei edellytä henkilön oikeudenomistajien suostumusta.

Jos esitutkinta koskee 6 §:n 2 momentissa tarkoitettua rikosta ja henkilön terveydentila on huonontunut niin, että hän on ilmeisen kykenemätön antamaan 1 momentissa tarkoitettua suostumusta, esitutkintaviranomainen saa kohdistaa televalvontaa henkilön hallinnassa olevaan teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen ilman henkilön suostumusta. Edellytyksenä on lisäksi, että tätä on pidettävä välttämättömänä asian kiireellisyys ja muut asiaan vaikuttavat seikat huomioon ottaen.

9 §

Televalvonnasta ja sijaintitietojen hankkimisesta päättäminen

Tuomioistuin päättää 6 §:ssä, 7 §:n 1 momentin 1 ja 4—6 kohdassa sekä 2 ja 3 momentissa tarkoitettua televalvonnasta sekä 8 §:ssä tarkoitettua sijaintitietojen hankkimisesta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta. Jos asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu virkamies saa päättää televalvonnasta ja sijaintitietojen hankkimisesta siihen asti, kunnes tuomioistuin on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua pakkokeinon käytön aloittamisesta.

Pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää 7 §:n 1 momentin 2 ja 3 kohdassa tarkoitettua televalvonnasta.

Lupa voidaan antaa ja päätös tehdä luvan antopäivästä tai päätöksen tekopäivästä alkaen enintään kuukaudeksi kerrallaan ja lupa tai päätös voi koskea myös luvan antamista tai päätöksen tekemistä edeltänyttä määrättyä aikaa, joka voi olla kuukautta pidempi.

Televalvontaa koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

- 1) epäilty rikos ja sen tekoaika;
- 2) rikoksesta epäilty tai epäillyn ollessa tuntematon toimenpiteen kohteena oleva teleosoite tai telepäätelaitte;
- 3) tosiseikat, joihin epäiltyyn kohdistuva rikosepäily ja televalvonnan edellytykset perustuvat;
- 4) epäillyn, asianomistajan, todistajan tai muun henkilön suostumus, jos se on televalvonnan käytön edellytys;
- 5) luvan voimassaoloaika kellonajan tarkkuudella;
- 6) televalvonnan suorittamista johtava ja valvova pidättämiseen oikeutettu virkamies;
- 7) mahdolliset televalvonnan rajoitukset ja ehdot.

Pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää toimenpiteen kohteena olevista teleosoitteista tai telepäätelaitteista lukuun ottamatta tilanteita, joissa epäilty on tuntematon. Päätöksessä on mainittava perustelut toimenpiteen kohteena olevien teleosoitteiden tai telepäätelaitteiden valitsemiselle.

14 §

Peitelty tiedonhankinta ja sen edellytykset

Peiteltyllä tiedonhankinnalla tarkoitetaan tiettyyn henkilöön kohdistuvaa lyhytkestoisessa vuorovaikutuksessa tapahtuvaa tiedonhankintaa, jossa poliisimiehen, Tullin rikostorjunnan tullimiehen tai rajavartiomiehen tehtävän salaamiseksi käytetään vääriä, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja.

Poliisi saa käyttää peiteltyä tiedonhankintaa, jos on syytä olettaa, että toimenpiteellä saadaan selvitystä:

- 1) rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta;
- 2) seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä tai parituksesta;
- 3) huumausainerikoksesta;
- 4) terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelusta taikka kouluttautumisesta terrorismirikoksen tekemistä varten tai matkustamisesta terrorismirikoksen tekemistä varten, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta;
- 5) törkeästä tulliselvitysrikoksesta;
- 6) suunnitelmalliseen, järjestäytyneeseen, ammattimaiseen, jatkuvaan tai toistuvaan rikolliseen toimintaan liittyvästä varkaudesta tai kätkemisrikoksesta;
- 7) panttivangin ottamisen valmistelusta; taikka
- 8) törkeän ryöstön valmistelusta.

Tulli saa käyttää peiteltyä tiedonhankintaa, jos on syytä olettaa, että toimenpiteellä saadaan selvitystä:

- 1) rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta;
- 2) tullirikokseksi katsottavasta huumausainerikoksesta;
- 3) salakuljetuksesta; taikka
- 4) törkeästä tulliselvitysrikoksesta.

Poliisi, Tulli ja Rajavartiolaitos saavat kohdistaa epäiltyyn peiteltyä tiedonhankintaa tietoverkossa, jos tätä on syytä epäillä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta **vankeutta**, ~~tai jos kysymyksessä on rikoslain 17 luvun 19 §:ssä tarkoitettu rikos.~~

Peitelty tiedonhankinta ei ole sallittua asunnossa edes asunnonhaltijan myötävaikutuksella.

15 §

Peitellystä tiedonhankinnasta päättäminen

Keskusrikospoliisin tai poliisilaitoksen päällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää peitellystä tiedonhankinnasta. Peitellystä tiedonhankinnasta tullirikoksen selvittämiseksi päättää Tullin rikostorjunnan päällikkö tai tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu tullimies.

Jos kyse on Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen selvittämisestä, peitellystä tiedonhankinnasta tietoverkossa päättämiseen sovelletaan, mitä rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 59 §:ssä säädetään.

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

16 §

Tekninen kuuntelu ja sen edellytykset

Esitutkintaviranomainen saa kohdistaa teknistä kuuntelua vakituiseen asumiseen käytettävän tilan ulkopuolella olevaan rikoksesta epäiltyyn ja viranomaisten tiloissa olevaan rikoksen johdosta vapautensa menettäneeseen rikoksesta epäiltyyn. Kuuntelu voidaan toteuttaa kohdistamalla se tilaan tai muuhun paikkaan, jossa epäillyn voidaan olettaa todennäköisesti oleskelevan tai käyvän. Esitutkintaviranomainen saa kohdistaa pelkästään tekniseen laitteeseen kohdistuvaa teknistä kuuntelua laitteeseen sen sijaintipaikasta riippumatta.

23 §

Tekninen laitetarkkailu ja sen edellytykset

Teknistä laitetarkkailua ei saa kohdistaa sellaiseen luottamukselliseen viestiin, jota koskevasta telekuuntelusta, televalvonnasta ja muusta teknisestä tarkkailusta kuin laitetarkkailusta säädetään tässä luvussa.

25 §

Telesoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen

Esitutkintaviranomainen saa käyttää 1 momentissa tarkoitettujen tietojen hankkimiseksi ainoastaan sellaista teknistä laitetta, jota voidaan käyttää vain telesoitteen ja telepäätelaitteen yksilöimiseen. Liikenne- ja viestintävirasto tarkastaa teknisen laitteen tässä momentissa tarkoitettujen vaatimustenmukaisuuden sekä sen, ettei ~~1 momentissa tarkoitettu tekninen~~ laite ominaisuuksiensa vuoksi aiheuta haitallista häiriötä yleisen viestintäverkon laitteille tai palveluille.

27 §

Peitetoiminta ja sen edellytykset

Poliisi saa kohdistaa rikoksesta epäiltyyn peitetoimintaa, jos tätä on syytä epäillä 3 §:ssä tarkoitettusta muusta rikoksesta kuin törkeästä laittoman maahantulon järjestämisestä tai törkeästä tulliselvitysrikoksesta taikka jos tätä on syytä epäillä rikoslain 20 luvun 19 §:ssä tarkoitettusta rikoksesta. Edellytyksenä on muun kuin tapon, murhan tai surman osalta lisäksi, että tiedonhankin-

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

taa on rikollisen toiminnan suunnitelmallisuuden, järjestäytyneisyyden tai ammattimaisuuden taikka ennakoitavissa olevan jatkuvuuden tai toistuvuuden vuoksi pidettävä tarpeellisenä.

— — — — —

28 §

Rikoksentelekielto

— — — — —

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, peitetoimintaa suorittava poliisimies saa tehdä järjestysrikkomuksen tai muun siihen rinnastettavan rikoksen, josta on säädetty rangaistukseksi rikesakko, tai liikennerikkomuksen, jos teko on välttämätön peitetoiminnan tavoitteen saavuttamiseksi tai tiedonhankinnan paljastumisen estämiseksi.

29 §

Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan ja valvottuun läpilaskuun osallistuminen

Sen estämättä, mitä 28 §:n 1 momentissa säädetään, peitetoimintaa suorittava poliisimies saa osallistuessaan järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan hankkia toimitiloja tai kulku- tai muita sellaisia välineitä, kuljettaa henkilöitä, esineitä tai aineita, hoitaa taloudellisia asioita taikka avustaa rikollisryhmää muilla näihin rinnastettavilla tavoilla, jos erittäin pätevin perustein voidaan olettaa, että:

- 1) toimenpide tehdään ilman hänen myötävaikutustaankin;
 - 2) poliisimiehen toiminta ei aiheuta vaaraa tai vahinkoa kenenkään hengelle, terveydelle tai vauraudelle taikka merkittävää vaaraa tai vahinkoa omaisuudelle; ja
 - 3) avustaminen edistää merkittävästi peitetoiminnan tavoitteen saavuttamista.
- — — — —

31 §

Peitetoiminnasta päättäminen

Keskusrikospoliisin päällikkö päättää peitetoiminnasta. Yksinomaan tietoverkossa toteutettavasta peitetoiminnasta päättää keskusrikospoliisin tai poliisilaitoksen päällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies.

— — — — —

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

35 §

Valeostosta päättäminen

Keskusrikospoliisin päällikkö päättää valeostosta. Yksinomaan yleisön saataville toimitetusta myyntitarjouksesta tehtävästä valeostosta saa päättää myös tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies.

38 §

Poliisimiehen turvaaminen peiteltyssä tiedonhankinnassa, peitetoiminnassa ja valeostossa

Jos kyse on peittelystä tiedonhankinnasta tietoverkossa Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen selvittämisessä, rajavartiomiehen turvaamiseen peiteltyssä tiedonhankinnassa tietoverkossa sovelletaan, mitä rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 60 §:ssä säädetään.

39 §

Tietolähdetoiminta ja tietolähteen ohjatun käytön edellytykset

Tietolähdetoiminnalla tarkoitetaan muuta kuin satunnaista luottamuksellista, rikoksen selvittämiseksi merkityksellisten tietojen vastaanottamista poliisin ja muun viranomaisen ulkopuoliselta henkilöltä (*tietolähde*).

40 §

Tietolähteen ohjatusta käytöstä päättäminen

Keskusrikospoliisin tai poliisilaitoksen päällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää tietolähteen ohjatusta käytöstä. Tietolähteen ohjatusta käytöstä Tullin tutkiman tullirikoksen selvittämiseksi päättää Tullin rikostorjunnan päällikkö tai tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu tullimies.

42 §

Valvotusta läpilaskusta päättäminen

Keskusrikospoliisin tai poliisilaitoksen päällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää poliisin suorittamas-

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

ta valvotusta läpilaskusta. Muiden viranomaisten valvottua läpilaskua koskevasta päätöksenteosta säädetään erikseen.

43 §

Menettely tuomioistuimessa

Jos epäilty on 5 §:n 3 momentin 2 kohdan tai 9 §:n 4 momentin 2 kohdan mukaisesti tuntematon ja tuomioistuin on myöntänyt luvan telekuunteluun tai televalvontaan, se saa tutkia ja ratkaista luvan myöntämistä uuteen teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen koskevan asian vaatimuksen tehneen tai hänen määräämänsä virkamiehen läsnä olematta, jos on kulunut vähemmän kuin kuukausi samaa epäiltyä rikosta koskevan lupa-asian suullisesta käsittelystä. Asia voidaan käsitellä mainitun virkamiehen läsnä olematta myös, jos pakkokeinon käyttö on jo lopetettu.

48 §

Suojaamisesta päättäminen

Keskusrikospoliisin päällikkö päättää 47 §:n 2 momentissa tarkoitetun rekisterimerkinnän tekemisestä ja asiakirjan valmistamisesta. Jos kyse on Tullin tutkiman tullirikoksen estämisestä, asiasta päättää Tullin rikostorjunnan päällikkö. Jos kyse on Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämisestä, asiasta päättää Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö tai apulaisosastopäällikkö.

52 §

Kuuntelu- ja katselelu

Telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, teknistä kuuntelua, teknistä katselelu ja teknistä laitetarkkailua ei saa kohdistaa:

1) rikoksesta epäillyn ja hänen oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 13 §:n 1 tai 3 momentissa tarkoitetun oikeudellisen avustajansa tai mainitun pykälän 1 momentissa tarkoitetun tulkin taikka mainittuun avustajaan mainitun luvun 22 §:n 2 momentissa tarkoitetussa suhteessa olevan henkilön väliseen viestiin;

2) rikoksesta epäillyn ja oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 16 §:ssä tarkoitetun papin tai muun vastaavassa asemassa olevan henkilön väliseen viestiin; eikä

3) rikoksen johdosta vapautensa menettäneen epäillyn ja lääkärin, sairaanhoitajan, psykologin tai sosiaalityöntekijän väliseen viestiin.

Ellei tutkittavana ole rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta, telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, teknistä kuuntelua, teknistä katselelu ja teknistä laitetarkkailua ei saa kohdistaa myöskään:

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

1) rikoksesta epäillyn ja hänen oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 17 §:n 1 momentissa tarkoitetun läheisensä väliseen viestiin;

2) rikoksesta epäillyn ja oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 14 §:n 1 momentissa tarkoitetun lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön taikka tähän mainitun luvun 22 §:n 2 momentissa tarkoitetussa suhteessa olevan henkilön väliseen viestiin; eikä

3) rikoksesta epäillyn ja oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 20 §:n 1 momentissa tarkoitetun yleisön saataville toimitetun viestin laatijan tai julkaisijan tai ohjelmatoiminnan harjoittajan taikka tähän mainitun luvun 22 §:n 2 momentissa tarkoitetussa suhteessa olevan henkilön väliseen viestiin.

Jos telekuuntelun, telekuuntelun sijasta tapahtuvan tietojen hankkimisen, teknisen kuuntelun, teknisen katselun tai teknisen laitetarkkailun aikana tai muulloin ilmenee, että kyseessä on viesti, jonka kuuntelu ja katselu on kielletty, toimenpide on keskeytettävä ja sillä saadut tallenteet ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä.

Tässä pykälässä tarkoitetut kuuntelu- ja katselukiellot eivät kuitenkaan koske tapauksia, joissa 1 tai 2 momentissa tarkoitettua henkilöä epäillään samasta tai siihen välittömästi liittyvästä rikoksesta kuin rikoksesta epäiltyä ja myös hänen osaltaan on tehty päätös telekuuntelusta, tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta, teknisestä kuuntelusta, teknisestä katselusta tai teknisestä laitetarkkailusta.

56 §

Ylimääräisen tiedon käyttäminen

Ylimääräistä tietoa saa käyttää myös, jos ylimääräisen tiedon käyttämisellä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi ja rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kolme vuotta vankeutta tai kyse on jostakin seuraavasta rikoksesta:

- 1) lahjuksen antaminen;
 - 2) järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen;
 - 3) pahoinpitely, kuolemantuottamus, törkeä vammantuottamus, tappeluun osallistuminen, vaaran aiheuttaminen tai heitteillepano;
 - 4) törkeä kotirauhan rikkominen;
 - 5) vapaudenriisto, lapsikaappaus, laiton uhkaus tai pakottaminen;
 - 6) lahjominen elinkeinotoiminnassa tai lahjuksen ottaminen elinkeinotoiminnassa;
 - 7) kiristys;
 - 8) yleisvaarallisen rikoksen valmistelu;
 - 9) lahjuksen ottaminen, virkasalaisuuden rikkominen tai virka-aseman väärinkäyttäminen; taikka
 - 10) huumausainerikos.
-

57 §

Tietojen hävittäminen

Ylimääräinen tieto on hävitettävä sen jälkeen, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä. Ylimääräinen tieto voidaan kuitenkin säilyttää ja tallettaa henkilötietojen käsittelystä poliisitoimissa annetun lain, henkilötietojen käsittelystä Tullissa annetun lain (650/2019) tai henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain (639/2019) mukaisesti, jos tieto koskee tämän luvun 56 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettua rikosta taikka jos tieto on tarpeen rikoslain 15 luvun 10 §:ssä tarkoitetun rikoksen estämiseksi. Tiedot, joita ei ole hävitettävä, on säilytettävä viiden vuoden ajan siitä, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä.

Jos kysymys on ylimääräisestä tiedosta, joka ei liity rikokseen tai jonka sisältöä ei saada selville, tieto saadaan kuitenkin epäillyn suostumuksella hävittää jo ennen 1 momentissa tarkoitettua ajankohtaa.

Edellä 10 §:ssä tarkoitetut tukiasematiedot on hävitettävä, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä.

58 §

Telekuuntelun, televalvonnan, teknisen kuuntelun ja teknisen laitetarkkailun keskeyttäminen

Jos käy ilmi, että telekuuntelu tai televalvonta kohdistuu muuhun kuin luvan kohteena olevalla rikoksesta epäiltyä lähtöisin olevaan tai hänelle tarkoitettuun viestiin taikka että teknisen kuuntelun kohteena oleva rikoksesta epäilty ei oleskele kuunneltavassa tilassa tai muussa paikassa, pakkokeinon käyttö on tältä osin keskeytettävä niin pian kuin mahdollista sekä tällaiset kuuntelulla saadut tallenteet ja televalvonnalla saadut tiedot sekä tällaisilla pakkokeinoilla saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä.

Velvollisuus keskeyttämiseen sekä tallenteiden ja muistiinpanojen hävittämiseen koskee myös teknistä laitetarkkailua, jos käy ilmi, että tarkkailu kohdistuu sellaiseen luottamukselliseen viestiin, jota koskevasta telekuuntelusta, televalvonnasta ja muusta teknisestä tarkkailusta kuin laitetarkkailusta säädetään tässä luvussa taikka että rikoksesta epäilty ei käytä tarkkailun kohteena olevaa laitetta.

60 §

Salaisen pakkokeinon käytöstä ilmoittaminen

Epäiltyyn kohdistetusta telekuuntelusta, tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta, televalvonnasta, sijaintitietojen hankkimisesta epäillyn tavoittamiseksi, suunnitelmallisesta tarkkailusta, peitelystä tiedonhankinnasta, teknisestä tarkkailusta ja valvotusta läpilaskusta on viipymättä ilmoitettava hänelle kirjallisesti sen jälkeen, kun asia on saatettu syyttäjän harkittavaksi, taikka esitutkinta on muuten päätetty tai se on keskeytetty. Pakkokeinosta on kuitenkin ilmoitettava epäillylle viimeistään vuoden kuluttua sen käytön lopettamisesta. Epäiltyyn kohdistettua tele-

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

kuuntelua tai televalvontaa koskevassa ilmoituksessa on yksilöitävä toimenpiteen kohteena olleet telesoitteet ja telepäätelaitteet.

— — — — —

63 § (Uusi)

Viestinnän välittäjän avustamisvelvollisuus ja pääsy eräisiin tiloihin

Viestinnän välittäjän on ilman aiheetonta viivytystä tehtävä televerkkoon telekuuntelun ja televalvonnan edellyttämät kytkennät sekä annettava esitutkintaviranomaisen käyttöön telekuuntelun toimeenpanoa varten tarpeelliset tiedot, välineet ja henkilöstö. Sama koskee niitä tilanteita, joissa telekuuntelu tai televalvonta toteutetaan esitutkintaviranomaisen toimesta teknisellä laitteella. **Viestinnän välittäjän** on lisäksi annettava tutkinnanjohtajan käyttöön hallussaan olevat teknisen seurannan toimeenpanoa varten tarpeelliset tiedot.

Esitutkintaviranomaisella sekä toimenpiteen suorittajalla ja avustavalla henkilöstöllä on oikeus telekuuntelua varten tarpeellisen yhteyden kytkemiseksi päästä myös muihin kuin **viestinnän välittäjän** hallinnassa oleviin tiloihin, ei kuitenkaan vakituiseen asumiseen käytettäviin tiloihin. Toimenpiteestä päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Kotietsinnästä säädetään erikseen.

65 §

Salaisten pakkokeinojen käytön valvonta

Poliisin salaisten pakkokeinojen käyttöä valvovat niitä käyttävien yksiköiden päälliköt ja Poliisihallitus alaistensa yksiköiden osalta. Tullin rikostorjunnan salaisten pakkokeinojen käyttöä valvovat Tulli ja sen salaisia pakkokeinoja käyttävien yksiköiden päälliköt. Rajavartiolaitoksen salaisten pakkokeinojen käyttöä valvovat Rajavartiolaitoksen esikunta sekä salaisia pakkokeinoja käyttävät Rajavartiolaitoksen hallintoyksiköt.

— — — — —

11 luku

Erinäiset säännökset

1 b §

Pakkokeinojen käyttäminen rikollisen teon epäilyn johdosta

Alle 15-vuotiaana tehdyksi epäilyn esitutkintalain 3 luvun 5 §:ssä tarkoitetun rikollisen teon johdosta saadaan rikollisesta teosta epäilty ottaa kiinni tai käyttää tämän lain 4 tai 6—10 luvussa tarkoitettua pakkokeinoa kyseisen pakkokeinon käyttöä koskevien edellytysten täytyessä.

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

2 a §

Esitutkintaviranomaisen velvollisuus ilmoittaa pakkokeinojen käytöstä syyttäjälle

Sen lisäksi, mitä muualla tässä laissa asiasta säädetään, esitutkintaviranomaisen tulee asian laadun ja kyseessä olevan pakkokeinoon edellyttämällä tavalla tarvittaessa ilmoittaa syyttäjälle pakkokeinoon käytöstä.

4 §

Tarkemmat säännökset ja määräykset

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkemmat säännökset:

8) 2 luvun 12 i §:n 2 momentissa tarkoitetun syyttäjälle tehtävän tuomioistuinkäsittelyssä tarvittavia tietoja tutkinta-arestin suorittamisesta koskevan ilmoituksen sisällöstä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain voimaan tullessa voimassa oleviin pakkokeinoihin sovelletaan tämän lain säännöksiä.

2.

Laki

esitutkintalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan esitutkintalain (805/2011) 3 luvun 8 §:n 2 momentti, 4 luvun 8 §, 16 §:n 1 momentti ja 18 §:n 9 kohta, 5 luvun 1 §:n 1 momentti sekä 9 luvun 4 §:n 4 momentin 2 ja 3 kohta, sellaisina kuin niistä ovat 4 luvun 8 § osaksi laissa 1148/2019, 4 luvun 16 §:n 1 momentti laissa 322/2019, 4 luvun 18 §:n 9 kohta laissa 10/2016, 5 luvun 1 §:n 1 momentti laissa 988/2016 sekä 9 luvun 4 §:n 4 momentin 2 ja 3 kohta laissa 724/2022, sekä

lisätään 2 luvun 4 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 988/2016, uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 ja 3 momentti siirtyvät 3 ja 4 momentiksi, sekä 4 luvun 18 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 10/2016, uusi 10 kohta seuraavasti:

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

2 luku

Esitutkintaan osalliset

4 §

Erityiset tutkintajärjestelyt

Syyttäjä johtaa esitutkintaa, kun kuolemansyyn selvittämisestä annetun lain (459/1973) 7 §:n 3 momentin perusteella syyttäjälle ilmoitetussa kuolemantapauksessa epäillä poliisin palveluksessa olevan henkilön epäillä tehneen rikoksen.

3 luku

Esitutkinnan toimittamisen yleiset säännökset

8 §

Ulkomailla tehty rikos

Kun asianomistaja ilmoittaa esitutkintaviranomaiselle toisen Euroopan unionin jäsenvaltion alueella tehdystä rikoksesta, asianomistajan ilmoitus ja hänen vaatimuksensa on viipymättä toimitettava sen jäsenvaltion toimivaltaiselle viranomaiselle, jonka alueella rikos on tehty, jos esitutkintaviranomainen ei 1 momentin mukaisesti tutki rikosta. Edellytyksenä toimittamiselle on lisäksi, että asianomistaja ei ole voinut tehdä ilmoitusta ja esittää vaatimuksiaan tekopaikan valtiossa tai että vakavan rikoksen ollessa kysymyksessä hän ei ole halunnut menetellä niin.

4 luku

Esitutkintaperiaatteet ja esitutkintaan osallistuvien oikeudet

8 §

Edunvalvojan määrääminen lapselle huoltajan tai muun edustajan sijaiseksi

Tuomioistuimen on määrättävä alle 18-vuotiaalle asianosaiselle tai muulle kuulusteltavalle esitutkintaa varten edunvalvoja valvomaan huoltajan, edunvalvojan tai muun laillisen edustajan sijasta lapsen etua asiassa, jos on perusteltua syytä olettaa, että huoltaja tai muu edustaja ei voi puolueettomasti valvoa lapsen etua ja jos edunvalvojan määrääminen ei ole selvästi tarpeetonta. Tutkinnanjohtajan on tarvittaessa tehtävä tuomioistuimelle hakemus edunvalvojan määräämises-

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

tä. Hakemuksen voi tehdä myös syyttäjä, hyvinvointialue tai holhoustoimesta annetun lain (442/1999) 84 §:ssä tarkoitettu holhousviranomainen. Edunvalvojan määräys on voimassa sen rikosasian käsittelyn loppuun asti, jonka esitutkintaa varten määräys on annettu.

Edunvalvojan määräämisestä aiheutuneet kustannukset sekä edunvalvojan palkkio ja kustannukset maksetaan valtion varoista. Muuten edunvalvonnassa noudatetaan soveltuvin osin holhoustoimesta annetun lain säännöksiä. Väliaikaisen määräyksen antamisesta säädetään holhoustoimesta annetun lain 79 §:ssä.

16 §

Ilmoitus epäillyn oikeuksista

Kun henkilölle ilmoitetaan, että häntä epäillään rikoksesta, hänelle on viipymättä ja viimeistään ennen hänen kuulemistaan ilmoitettava:

- 1) oikeudesta käyttää valitsemaansa avustajaa;
 - 2) oikeudesta puolustajaan oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvun 1 §:ssä säädettyillä edellytyksillä;
 - 3) oikeudesta maksuttomaan oikeusapuun ja avustajaan oikeusapulaissa (257/2002) säädettyillä edellytyksillä;
 - 4) oikeudesta saada tieto rikoksesta, josta häntä epäillään, sekä tieto rikosepäilyä koskevista muutoksista;
 - 5) oikeudesta tulkkaukseen sekä olennaisten asiakirjojen käännöksiin siten kuin 13 §:ssä, pakkokeinolain 2 luvun 16 §:ssä ja 3 luvun 21 §:ssä sekä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 6 a luvun 3 §:ssä säädetään;
 - 6) oikeudesta vaieta ja olla muutoinkin myötävaikuttamatta rikoksensa selvittämiseen;
 - 7) mahdollisuudesta sovitteluun rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetussa laissa (1015/2005) säädettyillä edellytyksillä.
-

18 §

Ilmoitus asianomistajan oikeuksista

Esitutkintaviranomaisen on ilmoitettava asianomistajalle ilman aiheetonta viivytystä siinä laajuudessa kuin se on erityisesti asianomistajan henkilöön liittyvät seikat ja rikoksen laatu huomioon ottaen tarpeen:

- 9) oikeudesta saada tieto asian käsittelystä, tuomioistuinkäsittelyn ajasta ja paikasta sekä rikosasiassa annetusta tuomiosta;
- 10) mahdollisuudesta sovitteluun rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetussa laissa säädettyillä edellytyksillä.

5 luku

Esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän esitutkintayhteistyö

1 §

Ilmoitus syyttäjälle

Esitutkintaviranomaisen on viipymättä ilmoitettava syyttäjälle asiasta, jossa rikoksesta epäiltynä on poliisimies, jollei asiaa käsitellä sakon ja rikesakon määräämisestä annetussa laissa säädetyssä menettelyssä. Syyttäjälle tulee ilmoittaa, jos henkilö on kuollut tai vakavasti loukkaantunut tilanteessa, jossa poliisimies on käyttänyt voimakeinoja. Syyttäjälle on lisäksi ilmoitettava tutkittavaksi tulleesta rikoksesta, jonka esitutkinta- ja syyttäväviranomaiset ovat yhdessä niille kuuluvan toimivallan perusteella päättäneet kuuluvan ilmoitusvelvollisuuden piiriin tai josta syyttäjä on pyytänyt ilmoittamaan.

— — — — —

9 luku

Esitutkinta-aineisto

4 §

Kuulustelutilaisuuden tallentaminen todisteena käyttämistä varten

— — — — —
Mitä edellä tässä pykälässä säädetään kuulustelusta ja sen tallentamisesta, sovelletaan myös:
— — — — —

2) rikoslain 20 luvun 1—5 tai 8—16 §:ssä tarkoitetun seksuaalirikoksen tai rikoslain 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitetun ihmiskaupan tai törkeän ihmiskaupan 15—17-vuotiaaseen asianomistajaan, joka ei halua tulla oikeudenkäyntiin kuultavaksi;

3) rikoslain 20 luvun 1—5 tai 8—16 §:ssä tarkoitetun seksuaalirikoksen tai rikoslain 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitetun ihmiskaupan tai törkeän ihmiskaupan 18 vuotta täyttäneeseen asianomistajaan, jos kuuleminen oikeudenkäynnissä vaarantaisi hänen terveytensä tai aiheuttaisi muuta vastaavaa merkittävää haittaa.

— — — — —
Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
— — — — —

3.

Laki

oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 12 ja 24 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 12 §:n 3 momentti ja 24 §:n 3 momentin 3 ja 4 kohta, sellaisina kuin ne ovat, 17 luvun 12 §:n 3 momentti laissa 43/2019 sekä 24 §:n 3 momentin 3 ja 4 kohta laissa 731/2022, seuraavasti:

17 luku

Todistelusta

12 §

Syyttäjälaitoksesta annetun lain (32/2019) 23 §:n 1 momentissa tarkoitettulla henkilöllä sekä poliisin tai muun rikostorjunnasta huolehtivan viranomaisen henkilöstöön kuuluvalla on velvollisuus kieltäytyä todistamasta poliisilain 7 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitetusta tiedosta. Syyttäjällä sekä poliisin tai muun rikostorjunnasta huolehtivan viranomaisen henkilöstöön kuuluvalla on oikeus kieltäytyä todistamasta poliisilain 7 luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitetusta tiedosta. Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehellä on oikeus kieltäytyä todistamasta vankeuslain (767/2005) 19 luvun 10 §:n 1 momentissa tarkoitetusta tiedosta. Tuomioistuimien voi kuitenkin velvoittaa henkilön todistamaan, jos:

- 1) syyttäjä ajaa syytettä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta;
- 2) tiedon ilmoittamatta jättäminen voisi loukata asianosaisen oikeutta puolustautua asianmukaisesti tai muuten asianmukaisesti valvoa oikeuttaan oikeudenkäynnissä; ja
- 3) luottamuksellisesti tietoja tai vihjetietoja antaneen henkilön taikka valeostajana tai peitetöiminnassa toimineen henkilöllisyyden ilmaiseminen ei ilmeisesti aiheuta vakavaa vaaraa hänen tai hänen läheistensä turvallisuudelle.

24 §

Seuraavien esitutkinnassa videotallenteeseen tai siihen rinnastettavaan muuhun kuva- ja äänitallenteeseen tallennettua kuulustelua voidaan kuitenkin käyttää todisteena, jos syytetyllä on varattu asianmukainen mahdollisuus esittää kuulusteltavalle kysymyksiä:

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

3) rikoslain 20 luvun 1—5 tai 8—16 §:ssä tarkoitetun seksuaalirikoksen tai rikoslain 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitetun ihmiskaupan tai törkeän ihmiskaupan 15—17-vuotias asianomistaja, joka ei halua tulla oikeudenkäyntiin kuultavaksi;

4) rikoslain 20 luvun 1—5 tai 8—16 §:ssä tarkoitetun seksuaalirikoksen tai rikoslain 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitetun ihmiskaupan tai törkeän ihmiskaupan 18 vuotta täyttänyt asianomistaja, jos kuuleminen oikeudenkäynnissä vaarantaisi hänen terveytensä tai aiheuttaisi muuta vastaavaa merkittävää haittaa.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____.

4.

Laki

tutkintavankeuslain 9 luvun 2 ja 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tutkintavankeuslain (768/2005) 9 luvun 2 ja 5 §, sellaisina kuin ne ovat laissa 394/2015, seuraavasti:

9 luku

Tapaamiset ja muut yhteydet vankilan ulkopuolelle

2 §

Valvoton tapaaminen

Tutkintavangin lähiomaisen ja muun läheisen sekä, jos siihen on syytä, myös muun vangille tärkeän henkilön tapaamiseen ilman valvontaa voidaan myöntää lupa, jos se on perusteltua tutkintavangin yhteyksien säilymiseksi tai muusta vastaavasta syystä, jollei tutkintavangin tapaa-misoikeutta ole pakkokeinolain 4 luvun nojalla rajoitettu. Tapaamisen myöntäminen edellyttää, ettei tapaamisesta aiheudu vaaraa tutkintavankeuden tarkoitukselle, vankilan järjestykselle tai turvallisuudelle taikka tutkintavangin tai muun henkilön turvallisuudelle eikä haittaa vankilan toiminnalle.

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

5 §

Vankien välinen valvottu tapaaminen

Tutkintavangille voidaan myöntää lupa valvottuun tapaamiseen toisen samaan vankilaan sijoitetun tutkintavangin tai vangin kanssa, jos on kyse tutkintavangin lähiomaisesta, muusta läheisestä tai muusta tutkintavangille tärkeästä henkilöstä ja tapaaminen on perusteltua tutkintavangin yhteyksien säilymiseksi tai muusta tärkeästä syystä eikä tutkintavangin tapaamisoikeutta ole pakkokeinolain 4 luvun nojalla rajoitettu. Tapaamisen myöntämisen edellytyksenä on, ettei tapaamisesta aiheudu vaaraa tutkintavankeuden tarkoitukselle, vankilan järjestykselle tai turvallisuudelle taikka tutkintavangin tai muun henkilön turvallisuudelle.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain voimaan tullessa voimassa oleviin pakkokeinoihin sovelletaan tämän lain säännöksiä.

5.

Laki

poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 7 luvun 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (841/2006) 7 luvun 2 §:n 1 momentti seuraavasti:

7 luku

Tapaamiset ja muut yhteydet säilytystilan ulkopuolelle

2 §

Valvomaton tapaaminen

Vapautensa menettäneen lähiomaisen, muun läheisen ja 6 luvun 4 §:ssä tarkoitetun asiamiehen tapaaminen sekä, jos siihen on syytä, myös muun henkilön tapaaminen ilman valvontaa (valvomaton tapaaminen) voidaan sallia, jollei vapautensa menettäneen tapaamisoikeutta ole pakko-

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

keinolain 4 luvun nojalla rajoitettu, jos se on perusteltua vapautensa menettäneen yhteyksien säilymiseksi, oikeusasioden hoitamiseksi tai muusta vastaavasta syystä eikä tapaamisesta aiheudu haittaa säilytystilan järjestykselle tai toiminnalle taikka vaaraa vapauteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoitukselle. Muun kuin 6 luvun 3 §:ssä tarkoitetun valvontaviranomaisen ja 6 luvun 4 §:ssä tarkoitetun asiamiehen tapaamisen ehdoksi voidaan asettaa, että vapautensa menettänyt suostuu 9 luvun 6 §:n 3 momentissa tarkoitettuun päihteettömyyden valvontaan.

— — — — —

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
Tämän lain voimaan tullessa voimassa oleviin pakkokeinoihin sovelletaan tämän lain säännöksiä.

— — — — —

6.

Laki

oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain (370/2007) 5 §:n 2 momentti, 6 §:n 1 momentin 1 kohta, 12 §:n 2 momentin 3 kohta, 16 §:n 4 momentti ja 24 §:n 2 momentin 1 kohta, sellaisina kuin niistä ovat 5 §:n 2 momentti, 12 §:n 2 momentin 3 kohta ja 16 §:n 4 momentti laissa 588/2019, seuraavasti:

5 §

Oikeudenkäyntiä koskevien perustietojen julkiseksi tulemisen ajankohta

— — — — —

Pakkokeinolain (806/2011) 10 luvussa, poliisilain (872/2011) 5 luvussa, rikostorjunnasta Tulissa annetun lain (623/2015) 3 luvussa tai rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain (108/2018) 3 luvussa tarkoitettua salaista tiedonhankintakeinoa, pakkokeinolain 7 luvun 9 §:n 2 momentissa tarkoitettua haltuunottamisesta ilmoittamisen siirtämistä tai mainitun luvun 14 §:n 2 momentissa tarkoitettua määrääjän pidentämistä mainitun luvun 9 §:n 2 momentissa tarkoitettuihin tilanteisiin, pakkokeinolain 8 luvun 1 §:n 3 momentissa tarkoitettua erityistä kotietsintää taikka poliisilain 5 a luvussa, tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa annetussa laissa (582/2019) tai sotilastiedustelusta annetussa laissa (590/2019) tarkoitettua tiedustelumenetelmää koskevassa asiassa, jossa haltuunottamisesta ilmoittamisen, takavarikon, tiedonhankintakeinon tai

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

tiedustelumenetelmän kohteena olevaa henkilöä ei vaatimusta käsiteltäessä tarvitse kuulla, perustiedot tulevat muun kuin erityisen kotietsinnän osalta julkisiksi vasta, kun tiedonhankintakeinon tai tiedustelumenetelmän käytöstä on viimeistään ilmoitettava rikoksesta epäillylle taikka tiedonhankintakeinon tai tiedustelumenetelmän kohteena olevalle. Perustiedot tulevat erityisen kotietsinnän osalta julkisiksi, kun erityinen kotietsintä on toimitettu. Jos rikoksesta epäillylle taikka tiedonhankintakeinon tai tiedustelumenetelmän kohteena olevalle ilmoitetaan tiedonhankintakeinon tai tiedustelumenetelmän käytöstä myöhemmin hänen henkilöllisyytensä selvittyä, perustiedot tulevat julkisiksi, kun tuomioistuimelle ilmoitetaan edellä tarkoitettusta ilmoituksesta. Tuomioistuin voi päättää, että perustiedot tulevat julkisiksi aikaisemmin.

6 §

Henkilöllisyyden määrääminen salassa pidettäväksi

Tuomioistuin voi määrätä salassa pidettäväksi:

1) asianomistajan henkilöllisyyden rikosasiassa, joka koskee erityisen arkaluonteista hänen yksityiselämäänsä liittyvää seikkaa, tai tällaiseen rikosasiaan liittyvässä hakemusasiassa; taikka

12 §

Asianosaisen oikeus tiedonsaantiin

Asianosaisella ei ole 1 momentissa tarkoitettua oikeutta:

3) pakkokeinolain 10 luvussa, poliisilain 5 luvussa, rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvussa tai rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 3 luvussa tarkoitettua salaista tiedonhankintakeinoja, pakkokeinolain 7 luvun 9 §:n 2 momentissa tarkoitettua haltuunottamisesta ilmoittamisen siirtämistä tai mainitun luvun 14 §:n 2 momentissa tarkoitettua määrääjän pidentämistä mainitun luvun 9 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa, pakkokeinolain 8 luvun 1 §:n 3 momentissa tarkoitettua erityistä kotietsintää taikka poliisilain 5 a luvussa, tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa annetussa laissa tai sotilastiedustelusta annetussa laissa tarkoitettua tiedustelumenetelmää koskevassa asiassa, jossa haltuunottamisesta ilmoittamisen, takavarikon, tiedonhankintakeinon tai tiedustelumenetelmän kohteena olevaa henkilöä ei vaatimusta käsiteltäessä tarvitse kuulla;

16 §

Pakkokeinoasioiden julkisuus

Pakkokeinolain 10 luvussa, poliisilain 5 luvussa, rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvussa tai rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 3 luvussa tarkoitettua salaista tie-

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

donhankintakeinoa, pakkokeinolain 7 luvun 9 §:n 2 momentissa tarkoitettua haltuunottamisesta ilmoittamisen siirtämistä tai mainitun luvun 14 §:n 2 momentissa tarkoitettua määräajan pidentämistä mainitun luvun 9 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa, pakkokeinolain 8 luvun 1 §:n 3 momentissa tarkoitettua erityistä kotietsintää taikka poliisilain 5 a luvussa, tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa annetussa laissa tai sotilastiedustelusta annetussa laissa tarkoitettua tiedustelumenetelmää koskeva asia, jossa haltuunottamisesta ilmoittamisen, takavarikon, tiedonhankintakeinon tai tiedustelumenetelmän kohteena olevaa henkilöä ei vaatimusta käsiteltäessä tarvitse kuulla, käsitellään ja ratkaisu siinä julistetaan yleisön läsnä olematta. Ratkaisun sisältävä ja muu oikeudenkäyntiasiakirja tulevat muun kuin erityisen kotietsinnän osalta julkisiksi, kun haltuunottamisesta taikka takavarikon, tiedonhankintakeinon tai tiedustelumenetelmän käytöstä on viimeistään ilmoitettava rikoksesta epäillylle tai näiden kohteena olevalle. Ratkaisun sisältävä ja muu oikeudenkäyntiasiakirja tulevat erityisen kotietsinnän osalta julkisiksi, kun erityinen kotietsintä on toimitettu. Jos rikoksesta epäillylle tai toimenpiteen kohteena olevalle ilmoitetaan haltuunottamisesta taikka takavarikon, tiedonhankintakeinon tai tiedustelumenetelmän käytöstä myöhemmin hänen henkilöllisyytensä selvittyä, oikeudenkäyntiasiakirjat tulevat julkisiksi, kun tuomioistuimelle ilmoitetaan edellä tarkoitettua ilmoituksesta. Tuomioistuin voi erityisestä syystä päättää, että oikeudenkäyntiasiakirja tulee julkiseksi aikaisemmin.

24 §

Ratkaisun määrääminen salassa pidettäväksi

Ratkaisun lopputulos ja sovelletut lainkohdat ovat tällöinkin julkisia. Jollei kyseinen asianosainen toisin pyydä, tuomioistuin voi kuitenkin määrätä pidettäväksi salassa:

1) asianomistajan henkilöllisyyden rikosasiassa, joka koskee erityisen arkaluonteista hänen yksityiselämäänsä liittyvää seikkaa, tai tällaiseen rikosasiaan liittyvässä hakemusasiassa; taikka

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain voimaan tullessa voimassa oleviin pakkokeinoihin sovelletaan tämän lain säännöksiä.

7.

Laki

rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain 16 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain (1286/2003) 16 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 827/2011, seuraavasti:

16 §

Kiinniottaminen

Poliisimies saa ottaa tämän lain nojalla luovutettavaksi pyydetyn kiinni ilman säilöön ottamista koskevaa päätöstäkin, jos kiinniottamista ja luovuttamista koskevan pyynnön täytäntöönpano voi muuten vaarantua. Kiinniottamisesta ja kiinni otetun yhteydenpidon rajoittamisesta on soveltuvin osin voimassa, mitä niistä pakkokeinolaissa (806/2011) säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain voimaan tullessa voimassa oleviin pakkokeinoihin sovelletaan tämän lain säännöksiä.

8.

Laki

rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä annetun lain 13 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä annetun lain (1383/2007) 13 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 828/2011, seuraavasti:

13 §

Kiinniottaminen

Poliisimies saa ottaa tämän lain nojalla luovutettavaksi pyydetyn kiinni ilman säilöön ottamista koskevaa päätöstäkin, jos kiinniottamista ja luovuttamista koskevan pyynnön täytäntöönpano voi muuten vaarantua. Kiinniottamisesta ja kiinni otetun yhteydenpidon rajoittamisesta on soveltuvin osin voimassa, mitä niistä pakkokeinolaissa (806/2011) säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
Tämän lain voimaan tullessa voimassa oleviin pakkokeinoihin sovelletaan tämän lain säännöksiä.

9.

Laki

rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 19 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikostorjunnasta Tullissa annetun lain (623/2015) 3 luvun 19 §:n 2 momentti seuraavasti:

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

3 luku

Salainen tiedonhankinta

19 §

Tekninen laitetarkkailu ja sen edellytykset

— — — — —
Teknistä laitetarkkailua ei saa kohdistaa sellaiseen luottamukselliseen viestiin, jota koskevasta telekuuntelusta, televalvonnasta ja muusta teknisestä tarkkailusta kuin laitetarkkailusta säädetään tässä luvussa tai muualla laissa.
— — — — —

— — — — —
Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
Tämän lain voimaan tullessa voimassa oleviin pakkokeinoihin sovelletaan tämän lain säännöksiä.
— — — — —

10.

Laki

rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 31 ja 58 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain (108/2018) 31 §:n 2 momentti ja 58 §:n 3 momentti seuraavasti:

31 §

Tekninen laitetarkkailu ja sen edellytykset

— — — — —
Teknistä laitetarkkailua ei saa kohdistaa sellaiseen luottamukselliseen viestiin, jota koskevasta telekuuntelusta, televalvonnasta ja muusta teknisestä tarkkailusta kuin laitetarkkailusta säädetään muualla laissa.
— — — — —

Salaisten pakkokeinojen käyttäminen

Rajavartiolaitoksella on oikeus:

1) telekuunteluun, tietojen hankkimiseen telekuuntelun sijasta ja muuhun peiteltyyn tiedonhankintaan kuin pakkokeinolain 10 luvun 14 §:n 4 momentissa tarkoitettuun peiteltyyn tiedonhankintaan tietoverkossa vain selvittäessä törkeää laittoman maahantulon järjestämistä taikka törkeää laittoman maahantulon järjestämistä ja siihen liittyvää ihmiskauppaa tai törkeää ihmis-

kauppaa;

2) televalvontaan vain selvittäessä törkeää laittoman maahantulon järjestämistä, törkeää laittoman maahantulon järjestämistä ja siihen liittyvää ihmiskauppaa tai törkeää ihmiskauppaa, törkeää kätkemisrikosta, ammattimaista kätkemisrikosta, törkeää väärennystä, törkeää metsästysrikosta tai törkeää laittoman saaliin kätkemistä;

3) henkilön tekniseen seurantaan vain selvittäessä törkeää laittoman maahantulon järjestämistä taikka törkeää laittoman maahantulon järjestämistä ja siihen liittyvää ihmiskauppaa tai törkeää ihmiskauppaa taikka törkeää metsästysrikosta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain voimaan tullessa voimassa oleviin pakkokeinoihin sovelletaan tämän lain säännöksiä.

11.

Laki

tutkintavankeuden vaihtoehtona määrättyjä valvontatoimia koskevan puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan tutkintavankeuden vaihtoehtona määrättyjä valvontatoimia koskevan puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annetun lain (620/2012) 4, 5, 10 ja 14 §, sellaisina kuin niistä ovat 4 ja 14 § osaksi laissa 42/2019, seuraavasti:

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

4 §

Tunnustamisesta ja mukauttamisesta päättävät viranomaiset

Valvontatoimia koskevan päätöksen tunnustamisesta päättää:

- 1) Helsingin kärjäoikeuden tuomiopiirissä toimiva aluesyyttäjä tai erikoissyyttäjä, jos valvonta on tarkoitus järjestää Helsingin hovioikeuden tuomiopiirin alueella;
- 2) Pohjois-Savon kärjäoikeuden tuomiopiirissä toimiva aluesyyttäjä tai erikoissyyttäjä, jos valvonta on tarkoitus järjestää Itä-Suomen hovioikeuden tuomiopiirin alueella;
- 3) Oulun kärjäoikeuden tuomiopiirissä toimiva aluesyyttäjä tai erikoissyyttäjä, jos valvonta on tarkoitus järjestää Rovaniemen hovioikeuden tuomiopiirin alueella;
- 4) Pirkanmaan kärjäoikeuden tuomiopiirissä toimiva aluesyyttäjä tai erikoissyyttäjä, jos valvonta on tarkoitus järjestää Turun tai Vaasan hovioikeuden tuomiopiirin alueella.

Valvontatoimia koskevan päätöksen tunnustamisesta voi päättää mikä tahansa 1 momentissa mainittu syyttäjä riippumatta siitä, minkä hovioikeuden tuomiopiirin alueella valvonta on tarkoitus järjestää, jos tätä on valvontatoimia koskevan päätöksen täytäntöönpanon kannalta tai muusta erityisestä syystä pidettävä tarkoituksenmukaisena.

Pakkokeinolain (806/2011) 5 luvun 1 a §:n mukaista tehostettua matkustuskieltoa koskevan päätöksen tunnustamisesta päättää kuitenkin 1 tai 2 momentissa tarkoitettujen syyttäjien esityksestä se 1 momentissa tarkoitettu kärjäoikeus, jonka tuomiopiirissä toimiva aluesyyttäjä tai erikoissyyttäjä 1 momentin nojalla tekisi päätöksen muun valvontatoimia koskevan päätöksen tunnustamisesta.

Tunnustamisesta päättävällä viranomaisella on toimivalta päättää myös valvontatoimien mukauttamisesta.

Tunnustamisesta päättävä viranomainen voi tehdä tässä pykälässä tarkoitettujen päätösten neuvoteltuaan asiasta sen poliisilaitoksen kanssa, jonka toimialueella valvonta on tarkoitus järjestää. Edellä 3 momentissa tarkoitetuissa tehostettua matkustuskieltoa koskevissa tilanteissa kärjäoikeus voi tehdä tunnustamista koskevan päätöksen mainitussa momentissa tarkoitettujen syyttäjien neuvoteltua asiasta Rikosseuraamuslaitoksen kanssa.

5 §

Valvontatoimia koskevan päätöksen täytäntöönpano

Kun päätös valvontatoimia koskevan päätöksen tunnustamisesta on tehty, valvonnan toteuttamisesta huolehtii poliisi. Jos kysymys on pakkokeinolain 5 luvun 1 a §:n mukaisesta tehostetusta matkustuskiellosta, valvonnan toteuttamisesta huolehtii kuitenkin Rikosseuraamuslaitos.

Valvonnan kestosta on soveltuvin osin voimassa, mitä pakkokeinolaissa säädetään matkustuskiellon voimassaolosta ja kumoamisesta. Valvonnan kestoa voidaan päätöksen tehneen jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen pyynnöstä pidentää. Päätöksen pidentämisestä tekee 14 §:n 1 momentissa tarkoitettu tuomioistuimien tunnustamisesta päättävän viranomaisen esityksestä.

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

10 §

Toimivaltaiset viranomaiset

Pakkokeinolaissa tarkoitettua vangitsemisvaatimusta käsittelevä tuomioistuin on toimivaltainen tekemään valvontatoimia koskevan päätöksen ja lähettämään sen toiseen jäsenvaltioon. Jos henkilöä ei esitetä vangittavaksi tai tehostettuun matkustuskieltoon, toimivalta on asianomaiseen rikosasiaan määrättyllä syyttäjällä.

14 §

Muutoksenhaku

Valvontaan määrätty voi saattaa muun kuin 4 §:n 3 momentissa tarkoitetun valvontatoimia koskevan päätöksen tunnustamisesta tehdyn päätöksen sen käräjäoikeuden käsiteltäväksi, jonka tuomiopiirissä toimiva aluesyyttäjä tai erikoissyyttäjä on tehnyt päätöksen tunnustamisesta. Käräjäoikeuden on viipymättä otettava asia käsiteltäväksi.

Muutoksenhakuun 10 §:ssä tarkoitettuun tuomioistuimen päätökseen sovelletaan, mitä pakkokeinolaissa säädetään muutoksenhausta tuomioistuimen päätökseen matkustuskieltoa koskevassa asiassa. Syyttäjän 10 §:n nojalla tekemän päätöksen voi saattaa sen käräjäoikeuden käsiteltäväksi, jonka tuomiopiirissä päätöksen tehnyt syyttäjä toimii.

Käräjäoikeuden päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitetun asian käsittelyyn sovelletaan, mitä matkustuskieltoasian käsittelystä pakkokeinolaissa säädetään. Asia voidaan ratkaista kansliassa ilman istuntokäsittelyä, jos tuomioistuin harkitsee sen soveliaaksi. Jos asia käsitellään suullisessa istunnossa, valvontaan määrätyn poissaolo ei estä asian ratkaisua.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain voimaan tullessa voimassa oleviin pakkokeinoihin sovelletaan tämän lain säännöksiä.

12.

Laki

Syyttäjälaitoksesta annetun lain 23 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Syyttäjälaitoksesta annetun lain (32/2019) 23 § seuraavasti:

23 §

Vaitiolovelvollisuus ja vaitiolo-oikeus

Mitä poliisilain (872/2011) 7 luvun 1 §:ssä säädetään poliisin henkilöstöön kuuluvan vaitiolovelvollisuudesta ja mainitun luvun 4 ja 5 §:ssä ilmaisuvelvollisuudesta, sovelletaan myös Syyttäjälaitoksen henkilöstöön kuuluvaan.

Mitä poliisilain 7 luvun 3 §:ssä säädetään poliisin henkilöstöön kuuluvan vaitiolo-oikeudesta, sovelletaan myös syyttäjiin.

Syyttäjälaitoksen henkilöstöön kuuluvan velvollisuudesta todistaa oikeudenkäynnissä 1 momentissa tarkoitettua vaitiolovelvollisuudesta tai 2 momentissa tarkoitettua vaitiolo-oikeudesta huolimatta säädetään oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 12 §:n 3 momentissa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

13.

Laki

rikosasioita koskevaa eurooppalaista tutkintamääräystä koskevan direktiivin täytäntöönpanosta annetun lain 25 §:n 4 momentin kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Tällä lailla kumotaan rikosasioita koskevaa eurooppalaista tutkintamääräystä koskevan direktiivin täytäntöönpanosta annetun lain (430/2017) 25 §:n 4 momentti.

Valiokunnan mietintö LaVM 30/2022 vp

Tämä laki tulee voimaan 2 §
päivänä kuuta 20 .

Valiokunnan lausumaehdotukset

Eduskunta edellyttää, että

1) hallitus selvittää ja arvioi mahdolliset yhteydenpidon rajoittamisen valvontaan liittyvät lainsäädännön muutostarpeet ja tuo tarvittaessa asiaa koskevat lainmuutokset eduskunnan käsiteltäviksi mahdollisimman pian.

2) hallitus seuraa ylimääräisen tiedon käyttämistä koskevien muutosten vaikutuksia ja kohdentumista vakavuusasteeltaan erilaisiin rikoksiin ja tarvittaessa tarkastelee sääntelyn muutostarpeita.

3) hallitus selvittää ja arvioi ampuma-aserikoksen lisäämistä rikoksiin, joiden selvittämisessä ylimääräistä tietoa voidaan käyttää, ja tuo selvityksen perusteella tarvittavat lainmuutokset eduskunnan käsiteltäviksi mahdollisimman pian.

4) hallitus selvittää ja arvioi, onko jälkikäteen ilmoitettavan paikkaan kohdistuvan etsinnän kaltaiselle sääntelylle tarvetta erityisesti vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan näkökulmasta, ja tuo selvityksen perusteella tarvittavat lainmuutokset eduskunnan käsiteltäviksi mahdollisimman pian.

Helsingissä 17.2.2023

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Leena Meri ps
varapuheenjohtaja Sandra Bergqvist r
jäsen Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Hanna Huttunen kesk
jäsen Saara Hyrkkö vihr
jäsen Pihla Keto-Huovinen kok
jäsen Pasi Kivisaari kesk
jäsen Jukka Mäkynen ps
jäsen Matias Mäkynen sd (osittain)
jäsen Jouni Ovaska kesk
jäsen Ruut Sjöblom kok
jäsen Mirka Soinikoski vihr
jäsen Paula Werning sd
varajäsen Jari Kinnunen kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Mikko Monto